

DESNIČINI SUSRETI

2014.

VLADAN DESNICA I SPLIT (1920. – 1945.)

**FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE I INTERKULTURNE STUDIJE
FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U SPLITU**

Desničini susreti 2014.

VLADAN DESNICA
I SPLIT (1920. – 1945.)

Sveučilište u Splitu, Centar *Studia Mediterranea*
Filozofskog fakulteta u Splitu, Peristil 3/III.
petak i subota, 19. i 20. rujna 2014.
Kula Stojana Jankovića u Islamu Grčkom, nedjelja, 21. rujna 2014.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije
„Desničini susreti“

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb

Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“, Zagreb

Društvo za obnovu i revitalizaciju
Kule Stojana Jankovića – Mostovi, Zagreb

Fotografija na naslovnici:

Vladan Desnica i Ksenija Desnica, rođena Carić, u šetnji Splitom
nakon vjenčanja 1934. godine

„DESNIČINI SUSRETI 2014.“:
VLADAN DESNICA I SPLIT (1920.–1945.)

PROGRAM RADA /
SAŽECI IZLAGANJA

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Plejada d.o.o.
Zagreb, 2014.

Vladan Desnica (Zadar, 17. rujna 1905. – Zagreb, 4. ožujka 1967.)
Foto: Vladimir Sinobad, Split 1932.

VLADAN DESNICA O SEBI I SPLITU

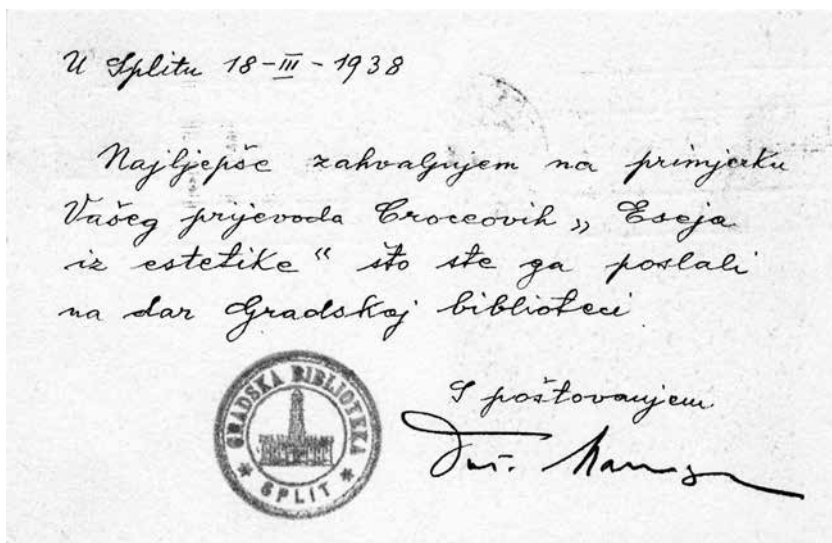
„Oko nekih pisaca neprestano se vode raspre o pojedinostima iz njihove biografije – kaže – pita se kojoj su struji, školi, pravcu pripadali, kakve su poglede imali na razne probleme svog doba i kakav su stav prema njima zauzimali itd. itd. Sve to može da bude zanimljivo, pa u izvjesnom smislu i poučno. Ali, do koje mjere to zna biti indiferentno za sud o poetskoj vrijednosti njihova djela, pokazuje i Homerov primjer. U pogledu kojega, eto, nije važno čak ni pitanje da li je uopće i živio. Važno je da je bio pjesnik. – Slijepi pjesnik.“

(Grozdana Olujić-Lešić, „Pesnik tuge i nade. Razgovor s Vladanom Desnicom“, *Mladost*, god. III., br. 70, 12. 02. 1958., str. 7. Preuzeto iz: Vladan Desnica. *Hotimično iskustvo – diskurzivna proza Vladana Desnice*. Knjiga druga. Zagreb: V.B.Z. – Prosvjeta, 2006., 52–53.)

*

„Dalmacija i Mediteran i mediteransko podneblje su jako mnogo utjecali na mene. O tome nema govora. I čitav bih ja bio sasvim drukčiji da nisam na tom području odrastao i rođen tu.“

(„Razgovor s Vladanom Desnicom o umjetničkom stvaranju“. Razgovor vodio: Jevto M. Milović 31. 8. 1964. u Zadru. Objavljeno u *LMS*, Novi Sad, god. CXLV, knj. 404, sv. 5, 1969., str. 465–492. Preuzeto iz: Vladan Desnica. *Hotimično iskustvo – diskurzivna proza Vladana Desnice*. Knjiga druga. Zagreb: V.B.Z. – Prosvjeta, 2006., 125.)

Zahvala ravnatelja Gradske biblioteke u Splitu Dušana Mangera Vladanu Desnici na poklonjenoj knjizi 1938. godine

„Podsmjehnem se kad se sjetim da su moje pripovijetke iz predratne propale zbirke bile, gotovo mahom, skroz intelektualizirane, kozmopolitske, i čak ‘apstraktne’, ljudi i zbivanja u njima nisu imali baš nikakvog lokalnog karaktera niti stvarnije veze ne samo s našom, najčešće ni s bilo kojom drugom određenom sredinom. Bile su, ne samo tematski nego i po tretmanu, kudikamo – ‘modernije’ nego one koje sam pisao kasnije. Ali da ih danas kakvim čudom dobijem opet u ruke, pretežni dio njih ne bih objavio; možda poneku, više kao dokument. S druge strane, imam još u radu neke zamašnije materije koje će biti objavljene tek za koju godinu, a koje su uglavnom zamišljene i započete još prije rata. One će biti, u isti mah, i najstariji i najnoviji moji radovi. Eto, tako stoji stvar s ‘razvojnou linijom’ i s ‘ranijim’ i ‘kasnijim’, ‘zreljim’ radovima.“

(„Kako nastaje književno djelo. Razgovor na Književnom petku 4. XI. 1955.“,
Preuzeto iz: Vladan Desnica. *Hotimično iskustvo – diskurzivna proza Vladana Desnice*. Knjiga druga. Zagreb: V.B.Z. – Prosvjeta, 2006., 153.)

*

„(...) I tako mnogo tih stvari. Na primjer one plave jabuke, kvake na vratima, i ono su iz jedne kuće iz djetinjstva koje se sjećam, i ona stakla. (...) Ta je kuća, to nije moja kuća niti kuća u kojoj sam ljetovao, to je jedna kuća u Splitu. Otalen se svjesno sjećam jer sam na više mjesta živio, imao dodira s tim kuglama, ali svjesno se sjećam najbolje jedne kuće u Splitu na obali. Stara jedna kuća gdje sam nekom prijatelju išao. Postojao je takav jedan hodnik sa tim kvakama. Sve se miješa, a bezbroj detalja... Jedna stvar koja izgleda strašno realna i pisana po predlošku potpuno je izmišljena, recimo, i u ‘Proljećima’, i u drugim knjigama, a naročito u ‘Proljećima’. Ali neke su sasvim sitne stvari, sasvim sitni detalji i tako dalje.“

(„Razgovor s Vladanom Desnicom o umjetničkom stvaranju“. Razgovor vodio: Jevto M. Milović 31. 8. 1964. u Zadru. Objavljeno u *LMS*, Novi Sad, god. CXLV, knj. 404, sv. 5, 1969., str. 465–492. Preuzeto iz: Vladan Desnica. *Hotimično iskustvo – diskurzivna proza Vladana Desnice*. Knjiga druga. Zagreb: V.B.Z. – Prosvjeta, 2006., 122.)

PRIPREMNI ODBOR

dr. sc. Ivan Basić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu

Ivana Cvijović Javorina

doktorandica na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu

prof. dr. sc. Aleksandar Jakir, dekan

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

dr. sc. Dragan Markovina

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu

prof. dr. sc. Krešimir Nemeć

Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. Drago Roksandić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Filip Šimetin Šegvić

doktorand na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Nikolina Šimetin Šegvić

doktorandica na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Velimir Visković

Hrvatsko društvo pisaca u Zagrebu

Čedomir Višnjić

predsjednik, Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“ u Zagrebu

Supredsjedatelji Pripremnog odbora:

prof. dr. sc. Aleksandar Jakir i prof. dr. sc. Drago Roksandić

Tajnici Pripremnog odbora:

Nikolina i Filip Šimetin Šegvić

Voditelj „Desničinih susreta“,

Programa društveno-humanističkih i kulturoloških istraživanja

Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije

Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu:

prof. dr. sc. Drago Roksandić

PREDGOVOR

Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije i Odsjek za Kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatsko društvo pisaca i Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“ u suradnji s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Splitu objavljuju da će se *Desničini susreti 2014.*, posvećeni temi Vladan Desnica i Split (1920. – 1945.), održati u Splitu (Centar *Studia Mediterranea* Filozofskog fakulteta u Splitu, Peristil 3/III.) 19. i 20. rujna 2014. godine te u Kuli Stojana Jankovića u Islamu Grčkom 21. rujna iste godine.

Možda i nije dovoljno poznato da je Vladan Desnica od 1920. do 1942. godine živio u Splitu. Silom ratnih prilika, od 1942. do 1945. godine, našao se izvan svojega splitskog doma (Tomića Stine 1 na Matejuški), neprestano se brinući za sve što je za sobom ostavio u gradu. Poznavateljima je neupitno da je na različite načine ostao povezan sa Splitom cijeli svoj kasniji život. Vladimir Rismondo – jedan od rijetkih ljudi izvan obiteljskog kruga koje je Desnica od svoje rane mladosti do kraja života doživljavao vrlo bliskim – napisao je 1967. godine, nakon piščeve smrti: „Smrću Vladana Desnice nestao je jedan od posljednjih živih iz čitavog jednog skupa mladih ljudi koji su se bili našli u Splitu između dva rata, i koji su, gonjeni svaki na svoj način stvaralačkom željom, nastojali da što dublje prodru u misaona područja u kojima će konačno moći u potpunosti pronaći i izraziti sebe. I vrlo je teško, noseći u sebi utisnutu sliku čovjeka kojega su tragični udarci sudbine i svirepa bolest bili potpuno razorili, ponovo se saživjeti s likom mladića koji je već onda pokazivao stigmatu na jednoj od najranijeg djetinjstva izranjavanoj puti, ali čija se mladost u isto vrijeme ukazivala sposobnom da te stigmatu prima i da ih na jednom višem duhovnom planu postepeno pretvara u živuće i raskošne cvjetove umjetnosti.“ Cilj je *Desničinih susreta 2014.: Vladan Desnica i Split (1920. – 1945.)* istražiti, kritički propitati i raspraviti, s jedne strane, otvorena pitanja u vezi s obiteljskim, profesionalnim (pravničkim) te, nadalje, generacijskim umjetničkim sazrijevanjem Vladana Desnice u Splitu, potom u vezi s časopisom *Magazin Sjeverne Dalmacije* i Desničinih shvaćanjima umjetničkog stvaralaštva i političkog angažmana u njegovim

splitskim godinama. S druge strane, cilj je raspraviti otvorena pitanja u vezi s kulturnom, društvenom i političkom situacijom Splita u kojoj je Desnica odrastao i sazrio kao stvaralac. I sâm je nekoliko puta napomenuo da je na *Proljećima Ivana Galeba* počeo raditi u Splitu kasnih 1930-ih, pa čak i da je sve najvažnije – što je kao pisac naučio – naučio u Splitu. Na taj način *Desničini susreti 2014.* predstavljali bi bitan iskorak u proučavanju obiteljske prošlosti Vladana Desnica, njegova formativnog razdoblja, ali i međuratne povijesti grada Splita, kojoj se u posljednje vrijeme posvećuje sve više istraživačke pozornosti.

SPLITSKA KRONOLOGIJA VLADANA DESNICE (1920. – 1941./1945.)¹

1919.

„Završetak 1. svjetskog rata za porodicu Desnica nije značio i prestanak ratnih i poratnih briga te početak normaliziranja života, nego čak i pogoršanje uvjeta života – Uroš će Desnica 1919. godine biti interniran u srednju Italiju (Gualdo Tadino) zbog angažmana u časopisu *Naš list* gdje je beskompromisno branio (sic!) slavenstvo Zadra opirući se u brojnim napisima odlukama Rapalske konferencije kojom se Zadar i okolica dodjeljuju Italiji nakon rata. (Vladan posjećuje interniranog oca i strica i tom prilikom boravi u Italiji oko pet mjeseci.)“ (223)

1920.

„Peti razred klasične gimnazije polazi i završava u Splitu 1920, kao što će to učiniti gotovo svi iz njegove generacije ne želeći pohađati daljnje školovanje na talijanskom jeziku koji se ponovo uvodi u škole po uspostavljanju talijanske vlasti u Zadru.“ (223)

1923./1924.

„Školske godine 1923/24. završio je osmi razred državne gimnazije u Šibeniku i polagao prvi put ‘viši tečajni ispit’ (ispit zrelosti, današnja matura) u vremenu od 7-16. 6. 1924.“ (223)

1921. – 1924.

„(...) često sluša probe šibenske filharmonije i okušava se kao kompozitor. 1921. godine komponira kompoziciju pod naslovom *A se stesso* na stihove G. Leopardija u vlastitom prijevodu (‘Šibenik 1921-2’). Rad na kompoziciji trajat će dulje vrijeme, da bi drugu varijantu dogotovio 1923, (...).“ (223)

---

¹ Ulomci iz: Dušan Marinković, „Biografija Vladana Desnice“. Preuzeto iz: Vladan Desnica. *Hotimično iskustvo – diskurzivna proza Vladana Desnice*. Knjiga druga (priređio i redigirao Dušan Marinković), Zagreb: V.B.Z. – Prosvjeta, 2006., 217–250. Kompilirao Drago Roksandić.

1924.

„Ujesen iste 1924. upisuje studij prava na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu kao redovni student (11. 10. 1924).“ (224)

1924. – 1930.

„Prema sačuvanim pretplatama na muzičke koncerte i afišama uz te koncerte može se pretpostaviti da je manje sudjelovao u stereotipnim studentskim aktivnostima, a više pratio zagrebačku muzičku scenu. Iz tog perioda ostalo je nekoliko Desničinih likovnih pokušaja, uglavnom u obliku minijatura.“ (224)

„(...) redovno je nakon obavezne nastave odlazio u Split ili Obrovac gdje uči i pomaže u očevim advokatskim kancelarijama.“ (224)

„U studentsko vrijeme i u Zagrebu i u Parizu često je posjećivao likovne izložbe, muzičke i kazališne predstave.“ (224)

„Iako nije imao formalnog muzičkog obrazovanja, svirao je klavir i znao začuditi razumijevanjem pojedinih velikih klasičnih autora. Uz to, imao je lijep glas (tenor) i kultivirao je svoje muzičke mogućnosti tečajevima i kursovima.“ (224)

1927.

„U studentskom periodu (1927) nastaje kompozicija za violinu i klavir *Capriccio*. I na njoj radi dugo tako da će u posljednjoj varijanti ponijeti naslov *Allegro capriccioso* (...).“ (224)

1927./1928.

„(...) odlučio je da studira dva semestra pravo i filozofiju u Parizu, ali je ponajviše ‘slušao tečajeve povijesti i teorije umjetnosti’, radeći na svome muzikološkom, historijskom i likovnom obrazovanju (...).“ (224)

1929./1930.

„Redovni je slušač Filozofsko-pravnog fakulteta (sic!) Sveučilišta u Zagrebu u akademskoj 1929/30. godini kad i diplomira 28. 6. 1930. Zbog svoje spontane reakcije na završnom ispitu (rigorozumu) ne uspijeva steći titulu doktora prava (...).“ (224–225)

„(...) Vladan se nije priklanjao niti jednoj ondašnjoj političkoj stranci, neovisno o političkim stavovima i pozicijama koje je zauzimao u vezi s konkretnim političkim pitanjima.“ (225)

1929. – 1934.

„(...) sa Ksenijom Carić se upoznaje u Splitu na tenisu i od 1932. su upućeni jedno na drugo. Višegodišnja će veza završiti vjenčanjem 28.04.1934. godine.“ (225)

1930. – 1932.

„Od 1. 7. 1930. do 30. 8. 1932. radi u očevoj advokatskoj kancelariji kao pripravnik u Splitu.“ (225)

1931.

„24.07.1931. bilježi kompoziciju pod naslovom *Večernji napjev* (za dva ženska glasa i klavir), a muzički je obrađuje Z. Pibernik.“ (225)

„Suraduje s kompozitorom Ivom Paraćem kao pisac libreta za operu na motive *Bijedne Mare* Luke Botića. Rad na operi je tokom 1931. godine uvelike napredovao tako da će s Paraćem 1932. potpisati ugovor gdje se obavezuje da će napisati libreto za operu *Adelova pjesma* (...).“ (225)

1932. – 1933.

„Od 31.08. do 28.11.1932. na odsluženju je vojnog roka, a potom opet pripravnik u očevoj kancelariji do marta 1933. kad biva uposlen kao pripravnik kod Državnog pravobranilaštva u Splitu.“ (225)

1933.

„1933. godine objavljuje svoj prvi tekst na stranicama beogradskog časopisa *Život i rad* ('Izložba vajara Dujma Penića u Splitu' – isti će tekst objaviti i u splitskom časopisu *Novo doba* dva mjeseca kasnije, ali pod naslovom 'Kipar Dujam Penić: prigodom izložbe u Splitu') te u šibenskom *Glasu Privredno-kulturne matice za Sjevernu Dalmaciju* esej 'Jedan pogled na ličnost Dositejevu'.“ (227)

1933. – 1934.

„Tokom 1933. povezan s krugom oko *Glasa Privredno-kulturne matice za Sjevernu Dalmaciju* koji želi podržati i podstaknuti individualna istraživanja (...) pokretanjem naučno-kulturne publikacije, a Desnica bio imenovan njezinim glavnim i odgovornim urednikom. (...) već naredne godine izlazi prvo godište *Magazina Sjeverne Dalmacije* (...).“ (228)

1934.

„Da bi se mogli vjenčati u crkvi, a da mu buduća supruga ostane u svojoj katoličkoj vjeri, morao je tražiti odobrenje sinoda Srpske pravoslavne crkve, što je i dobio. Vjenčali su se 1934. godine i žive na trećem katu u kući što ju je 1929. kupio Uroš Desnica nakon prodaje većeg dijela imanja u vrijeme agrarne reforme u Kraljevini Jugoslaviji.“ (226)

„Druguje sa slikarom Vjekoslavom Paraćem i muzičarom Ivom Paraćem, slikarom Ignjatom Jobom i drugima. Sa Vladimirom Rismondom (...) učvršćuje i produbljuje prijateljstvo kojemu će biti odan do kraja života.“ (226)

1935.

„1935. izlazi drugi broj, ali u sasvim drukčijim okolnostima da bi njime publikacija zamrla.“ (228)

„Na stranicama *Magazina* Desnica je objavio i svoje prve značajne tekstove: dva eseja ‘Jedan pogled na ličnost Dositejevu’ i ‘Mirko Korolija i njegov kraj’ – primjetno oslanjanje na tenovsku koncepciju tumačenja književnih tekstova, pripovijetku (‘skicu za roman’ *Životna staza Jandrije Kutlače* – (...)) te tri pjesme *Dvije impresije iz Gornje Dalmacije: Seljani i Djevojke na vodi* i *Ljetni motiv*.“ (228)

„Drugo je godište utoliko predstavljalo i svojevrsni protest prema djelovanju struje okupljene oko vladike Ireneja Đurđevića koji je svojom javnom aktivnošću podijelio i antagonizirao dalmatinske Srbe.“ (229)

„Struja oko vladike Đurđevića žestoko je napadala Vladana Desnicu u časopisu *Glas* (i u takozvanoj *Bijeloj knjizi*) (...).“ (229)

1936.

„U službi napreduje: najprije pristav (1936) i ubrzo potom viši pristav. 1936. položio sudski ispit kod Apelacionog suda u Splitu.“ (226)

„(...) s početkom profesionalne pravničke karijere otpočinje intenzivno proučavanje opusa renomiranih autora evropske književnosti (...).“ (226)

„Istodobno piše pjesme, novele i eseje, a formira se i potreba da djeluje i naučno što će ubrzo rezultirati objavljivanjem prvih radova te okupljanjem suradnika za pokretanje naučne publikacije.“ (226–227)

Vladan Desnica (1955.): „(...) ‘neke od mojih pripovijedaka iz gradskih, intelektualističkih sredina koje su od kritike smatrane najzrelijim i najpunijim ostvarenjima, kao ‘Posjeta’ i ‘Florijanović’, potječu još od moje prve, predratne zbirke, koja je u toku rata propala, a one su se slučajno spasile u prepisima kod prijatelja: potječu od 1934-36. godine.’“ (227)

„Piše i prve fragmente budućeg *Proljeća Ivana Galeba* (1936) i ima jasnu ideju kako bi roman trebao izgledati i što kao svoj predmet bi trebao sadržavati.“ (229)

1938.

„U tom predratnom periodu prevodi talijanske pjesnike, ali svoje prevode ne objavljuje. Jedini objavljeni prevod je knjižica *Eseji iz estetike* Benedetta Crocea (1938).“ (230)

1940.

Vladan Desnica (1959.): „Knjiga mojih pripovijedaka i knjiga stihova, uz recenziju Marka Cara, nalazile su se pred štampanjem u izdanju Gece Kona u Beogradu, ali je nastup rata i bombardman Beograda spriječio štampanje.“ (229)

1940. – 1941.

„Odslužio osam mjeseci vojnog roka u Bileći kao redov. Nakon kraće mobilizacije neposredno pred napad na Kraljevinu Jugoslaviju i netom po kapitulaciji vratio se u Split.“ (230)

Zeneva, 11. Septembra 1938

Poštovani Sotradine,

Mislimo sam da vas dva mjeseka odnesu
prema Crocovich Deja iz Estetike; odas' srec. št
Kj toplija kala.

S. Gore me je zamolio, da nekako da, da
da mu uostem za njegov bibejstetu, što sam
i učinio da vas, mišljivi ste me i prevod nasla
prevedenih eseja.

Šalio, da niste dovoljno do Brevijar
Estetike: bila bi to celina, iako je medavajje
u Hjeldebergu u 1908. važno i citan datum
u razopje Crocove estetike.

Uist' da va izišla je La Storia come pensiero e
come azione, o koji ću pisati. Kelo je inke
lesantna i redično aktuetna. Čre kon
entide u Istriji sa o delu nac surje mišli.

Što mi pisati o Istriji urope, ora je me
vedna i objavljena na severnački. Čdine,
što je svekniz gvanric ne će se obaviti. On je
voj ston mijatelj; i ta ću mu pisati duma

Pismo Bogdana Radice Vladanu Desnici o prijevodu Crocovich
eseja iz estetike (1938.)

1941.

„Okupacijske ga vlasti ostavljaju na istom radnom mjestu kao i prije rata.“ (230)

„(...) ne dobija novo državljanstvo neovisno o tome što su svi stanovnici okupiranih područja dobijali talijansko državljanstvo ubrzo po uspostavljanju okupacijske vlasti.“ (231)

1942.

„U proljeće 1942. ‘dao ostavku’/‘izašao iz službe’ na radno mjesto i sa suprugom i mlađim kćerima Jelenom i Natalijom/Natašom odlazi u Islam Grčki.“ (231)

„(...) u septembru 1942. traži od talijanskih vlasti da mu dodijeli talijansko državljanstvo. Talijanske vlasti ga angažiraju kao prevodioca zakonskih akata u Zadru 1942. godine. Zajedno s prijateljem Vladimirom Rismondom stanuje u hotelu u Zadru (...) često boravi u Islamu Grčkom na imanju.“ (231)

„S partizanskim antifašističkim pokretom povezan od 1942. u Zadru i Smilčiću.“ (231)

1943.

„(...) dobiva odbijenicu na zahtjev za priznavanjem talijanskog državljanstva iz Generalata iz Rima.“ (231)

„U ljetnom periodu 1943. godine živi sa porodicom u Zadru.“ (231)

1944.

Vladan Desnica (1959): „(...) U februaru 1944. g. pozvan sam ‘u šumu’. Neko vrijeme proveo sam u Komandi područja i Kot. NOO Benkovac a zatim upućen u ZAVNOH, u sastavu kojeg sam ostao do konca rata i odmah po oslobođenju, 9. V. 1945, došao u Zagreb.“ (231)

Kuća obitelji Desnica na Tomića Stinama 1 snimljena nakon savezničkog bombardiranja Splita 3. lipnja 1944. godine. (Sa zahvalnošću kolegi Goranu Borčiću iz Muzeja grada Splita)

Desničini susreti 2014.:
Vladan Desnica i Split (1920. – 1945.)

PROGRAM RADA

Petak, 19. rujna 2014., 09.00 sati

(Centar Studia Mediterranea

Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, Peristil 3/III.)

09.00 – 09.20 Otvaranje Desničinih susreta 2014.

I. sjednica

(predsjedavaju: Tonko Maroević i Stanislava Barać)

09.20 – 09.40 Aleksandar Jakir (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu),
Split u međuratnom razdoblju

09.40 – 10.00 Dragan Markovina (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu),
Međuratni Split kao paradigma jugoslavenskih suprotnosti

10.00 – 10.20 Tomislav Brandolica (Zagreb), *Društvene strukture u međuratnom Splitu: jedna povijest odozdo*

10.20 – 11.20 Rasprava o temama I. sjednice

11.20 – 11.40 Stanka

II. sjednica

(predsjedavaju: Branka Prpa i Dragan Markovina)

11.40 – 12.00 Stanko Piplović (Split), *Splitsko prostorno okruženje Vladana Desnice*

12.00 – 12.20 Vladimir Rismondo ml. (Odjel za kulturologiju Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku), *Vladan Desnica u izvorima iz obiteljskog arhiva prof. Vladimira Rismonda st. iz Splita*

12.20 – 12.40 Bojan Đorđević (Filološki fakultet Univerziteta u Beograd), *Činovnik i pisac – govor književnog lika i govor dokumenata*

12.40 – 13.00 Acija Alfrević (Split – Zagreb), *Euterpin sirenski zov*

13.00 – 14.00 Rasprava o temama II. sjednice

14.00 – 15.30 Stanka

III. sjednica

(predsjedavaju: Stjepan Matković i Vladimir Rismondo ml.)

15.30 – 15.50 Tonko Maroević (Institut za povijest umjetnosti, Zagreb), *Splitski „kročanci“*

15.50 – 16.10 Svetlana Šeatović Dimitrijević (Institut za književnost i umetnost, Beograd), *Dalmatinski mediteranizam Vladana Desnice*

16.10 – 16.30 Tonči Šitin (Split), *Desnica u tjesnacima zanosa i duhovne obmane međuratne Dalmacije*

16.30 – 16.50 Vladan Bajčeta (Institut za književnost i umetnost, Beograd), *Slijepac na žalu – Poezija Vladana Desnice*

16.50 – 17.10 Veljko Stanić (Balkanološki institut Srpske akademije nauka i umetnosti, Beograd), *U radionici istorije: Boško Desnica (1886-1945) i istraživanje prošlosti severne Dalmacije*

17.10 – 17.30 Vladimir Gvozden (Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu), *Vladan Desnica i Marko Car*

17.30 – 18.30 Rasprava o temama III. sjednice.

18.30 – 20.00 Večernji program

Desničina šetnja splitskim kantunima
Voditelj dr. sc. Stanko Piplović

DRUGI DAN

Subota, 20. rujna 2014., s početkom u 09.00 sati

(Sveučilište u Splitu

Centar Studia Mediterranea Filozofskog fakulteta u Splitu

Peristil 3/III.)

IV. sjednica

(predsjedavaju: Šime Pilić i Svetlana Šeatović Dimitrijević)

09.00 – 09.20 Branka Prpa, Srpsko-dalmatinski magazin (1836. – 1873.) i Magazin sjeverne Dalmacije (1934. – 1935.) u komparativnohistorijskoj perspektivi

09.20 – 09.40 Stanislava Barac (Institut za književnost i umetnost, Beograd), *Implicitni čitalac* Magazina sjeverne Dalmacije: *pokušaj rekonstrukcije*

09.40 – 10.00 Drago Roksandić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), *Zašto je prestao izlaziti* Magazin sjeverne Dalmacije?

10.00 – 11.00 Rasprava o temama IV. sjednice

11.30 – 13.00

Sveučilišna knjižnica u Splitu,

Ulica Ruđera Boškovića 31, 21000 Split

Otvaranje izložbe posvećene Vladanu Desnici i Desničinih susretima

Predstavljanje izdanja Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu:

Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina (uredili). *Intelektualac danas.*

Zbornik radova s međunarodnog skupa *Desničini susreti 2013.* Zagreb:

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Plejada d.o.o., 2014.

V. sjednica

(predsjedavaju: Ivan Basić i Veljko Stanić)

15.00 – 15.20 Dragan Bakić (Balkanološki institut Srpske akademije nauka i umetnosti, Beograd), *Uroš Desnica: politička karijera u vremenu iskušenja (1919-1941)*

15.20 – 15.40 Šime Pilić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu), *O agrarnom pitanju u Dalmaciji s osobitim obzirom na radove dr. Uroša Desnice*

15.40 – 16.00 Marijan Buljan (doktorand Doktorskog studija humanističkih znanosti, Sveučilište u Splitu), *Uroš Desnica i Narodna radikalna stranka u Splitu 1920-ih*

16.00 – 16.20 Stjepan Matković (Hrvatski institut za povijest, Zagreb), *Senatori iz Splita: suočavanje s krizom Jugoslavije i jugoslavenstva*

16.20 – 17.20 Rasprava o temama V. sjednice

18.00 – 19.00 Završni okrugli stol

Intelektualac i grad.

Što još ne znamo o Vladanu Desnici u Splitu između 1920. i 1945. godine?

(predsjedavaju: Aleksandar Jakir i Drago Roksandić)

TREĆI DAN

Nedjelja, 21. rujna 2014. godine

Kula Stojana Jankovića u Islamu Grčkom

11.00 Dolazak u Islam Grčki. Susret s članovima Društva za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića – Mostovi. Obilazak kule i okoliša.

12.00 – 12.30 Nikolina Konjević (OŠ Prva vojvođanska brigada, Novi Sad), *Poetika umetničke proze Vladana Desnice*

12.30 – 13.00 Diskusija

13.00 – 13.30 Miljenko Buljac (Gimnazija Dinka Šimunovića u Sinju), *Veristička poetika Zimskog ljetovanja – prvi tipološki krug literarnosti Vladana Desnice*

13.30 – 14.00 Diskusija

14.00 – 15.30 Domjenak za sudionike *Desničinih susreta 2014.*

**„DESNIČINI SUSRETI 2014.“:
VLADAN DESNICA I SPLIT (1920. – 1945.)**

SAŽECI PRIOPĆENJA

Acija Alfirević

Split – Zagreb

aalfirevic@hotmail.com

Euterpin sirenski zov

Književnošću i glazbom Vladan Desnica počeo se baviti kao gimnazijalac, a imao je iznimno dobar glas – tenor. Pisao je i skladbe, pa je 14 kratkih skladbi prijavio Autorskoj agenciji NR Hrvatske. Godine 1963. Desnica je o svojem glazbenom talentu rekao: „Bio sam jedno vrijeme u dilemi da li da se više orijentišem muzici ili literaturi. (...) Jedna vrlo praktična okolnost odbila me od bavljenja muzikom. Ali često zažalim što joj se nisam sasvim posvetio.“ Nakon diplomiranja prava 1930. godine u Zagrebu radio je nekoliko godina u Splitu u Državnom odvjetništvu, gdje je ostao do početka Drugoga svjetskog rata. Za vrijeme boravka u Splitu družio se sa slikarom Ignjatom Jobom, skladateljem Ivom Paraćem te pjesnikom i kritičarom Vladimirom Rismondom. U svojemu priopćenju osvrnula bih se naročito na Desničino druženje s Ivom Paraćem, što je rezultiralo njihovom suradnjom na Paraćevoj jedinoj operi, *Adelova pjesma*, za koju je Desnica napisao libreto. Inače, kao što je Desnica u mladosti bio u dilemi posvetiti se glazbi ili književnosti, Parać je u mladosti bio u dilemi posvetiti se književnosti ili glazbi. To ih je vjerojatno prvotno privuklo i zbližilo, a potom i razdvojilo.

Acija Alfirević (Split, 1951.) je znanstvenica, spisateljica i književna/dramska prevoditeljica. Školovala se u rodnome gradu, Zagrebu, Londonu, New Yorku i Melbourneu. Kao sveučilišna lektorica i profesorica Alfirević je radila i živjela u Londonu, New Yorku, Zagrebu, Melbourneu, Budimpešti, ponovno Londonu, Berlinu i Krakovu. Svojom je voljom otišla u mirovinu 2009. (zbog bolesti – karcinoma) i otad se isključivo bavi pisanjem, znanstvenim radom i prevođenjem, te konstantno putuje. Ima preko 200 objavljenih radova – knjiga, znanstvenih radova, poezije, proze, publicistike i prijevoda u Hrvatskoj i svijetu. Svojim referatima sudjelovala je na brojnim znanstvenim skupovima od Havaja do Maribora. Za svoj predavački, znanstveni i spisateljski rad dobila je nagrade u SAD-u, Australiji, Mađarskoj i SFR Jugoslaviji. Svestrana je, premda joj je najuže znanstveno područje, nakon australskog teatra, dramsko stvaralaštvo Harolda Pintera.

Vladan Bajčeta

Institut za književnost i umetnost, Beograd

bajcet@yahoo.com

Slijepac na žalu – Poezija Vladana Desnice

U studiji se analizira Desničina jedina pjesnička knjiga, koja je u sada već obimnoj literaturi o tom piscu i dalje relativno zapostavljena. Nakon pregleda nekoliko tekstova posvećenih Desničinoj poeziji daje se tematsko-formalna analiza pojedinih pjesama. Ispituje se način na koji je Desnica inkorporirao neke svoje pjesme u tekst romana *Proljeća Ivana Galeba*. Posebni odjeljci okrenuti su versifikacijskoj analizi i književno-istorijskoj kontekstualizaciji zbirke. Pažnja je posvećena i Desničinih pjesmama koje su objavljene u periodici, a koje autor nije uvrstio u zbirku. Osobena mediteranska atmosfera karakteristična za znatniji dio Desničine poezije usmjerila je proučavanje ka specifičnom hronotopu tih pjesama, transponovanom iz ambijenta dalmatinskih gradova: Splita, Zadra i Dubrovnika.

Vladan Bajčeta (Bosanska Krupa, 1985.) osnovnu školu i gimnaziju završio je u Pljevljima. Na Filološkom fakultetu u Beogradu studirao je na grupi Srpska književnost i jezik sa opštom književnošću, gdje je diplomirao radom o poeziji Vladana Desnice. Zvanje Diplomirani filolog srpskog jezika i književnosti – master stekao je na postdiplomskim studijama istog fakulteta 22. IX. 2010. godine radom o prozi Stevana Raičkovića. Trenutno piše doktorat o književno-kritičkom djelu Borislava Mihajlovića Mihiza. Objavio je nekoliko znanstvenih radova u zbornicima i časopisima.

Dragan Bakić

Balkanološki institut Srpske akademije nauka i umetnosti, Beograd
drabakic@yahoo.com

Uroš Desnica: politička karijera u vremenu iskušenja (1919-1941)

Uroš Desnica (1874-1941), otac slavnoga pisca, bio je istaknuta politička figura međuratnog perioda, ali je njegova aktivnost do sada skoro potpuno izmakla pažnji istraživača. Jedini rad koji se bavi njime, „Zatvaranje kruga. Dr Uroš Desnica (Obrovac, 28. VIII. 1874 – Split, 13. VII. 1941)“, napisao je prof. Drago Roksandić u tek izašlom zborniku Spomenica Danice Milić (Beograd: Istorijski institut, 2014). Ovaj prilog se zato fokusira na Desničinu političku karijeru tokom čitavog međuratnog perioda, sve do njegove smrti neposredno nakon okupacije Kraljevine Jugoslavije u Aprilskom ratu. On je obavljao čitav niz značajnih funkcija. Bio je na čelu Narodnog vijeća u Zadru neposredno nakon rata, zatim potpredsednik zemaljske vlade Dalmacije i poverenik za pravosuđe, da bi se potom kao pristalica Narodne radikalne stranke Nikole Pašića kandidovao na izborima 1923. i 1925. godine i postao jedan od tri srpska narodna poslanika iz severne Dalmacije, pored Ljubomira Jovanovića i dr Nikole Novakovića. Pored razumljive brige za lokalne prilike u svojim pasivnim krajevima, Desnica je, kao vatreni radikal, bio veoma decidan u svom otporu prema Stjepanu Radiću i Hrvatskoj seljačkoj stranci, čak i nakon njihovog sporazuma sa Pašićem i ulaska u vladu. U tome su srpsko-hrvatski odnosi u Dalmaciji igrali glavnu ulogu. Priklonio se režimu u vreme šestojanuarske diktature, pa je 1934. godine izabran i za senatora. U vreme Stojadinovićeve vlade, Desničina politička aktivnost polagano zamire, što je bilo iznuđeno i njegovim zdravstvenim stanjem, ali je on i dalje veoma značajna ličnost u borbi koja se razvila između Jugoslovenske radikalne zajednice i samostalnih demokrata za pridobijanje Srba u Hrvatskoj, posebno u severnoj Dalmaciji. Ovaj prilog će svoj konačan oblik steći na osnovu urađenih i planiranih arhivskih istraživanja, koja uključuju više fondova u Arhivu Jugoslavije i stenografske beleške Senata Kraljevine Jugoslavije koje se čuvaju u biblioteci Narodne skupštine Republike Srbije – stenografske beleške Narodnog predstavnništva Kraljevine Srba, Hrvata i

Slovenaca su publikovane, a među objavljenu građu svakako treba dodati i Desničine tekstove rasute po raznim periodičnim publikacijama.

Dragan Bakić (Sremska Mitrovica, 1975.) osnovne je studije završio na katedri za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, na odeljenju za Opštu savremenu istoriju 2005. godine. Kao dobitnik stipendije Overseas Research Student Award Scheme (ORSAS), doktorske studije je završio na katedri za istoriju Univerziteta u Lidsu, u Velikoj Britaniji. Pod supervizijom prof. Džona Guča izradio je disertaciju pod naslovom „Great Britain, the Little Entente and Security in Danubian Europe, 1919-1936“ i odbranio je 2011. godine. Od 2012. godine zaposlen je na Balkanološkom institutu Srpske akademije nauka i umetnosti u Beogradu, od prošle godine u zvanju naučnog saradnika. Njegova se naučna interesovanja fokusiraju na internacionalnu istoriju 20. veka, prvenstveno na spoljnu politiku i bezbednosna pitanja u međuratnom periodu. O tim je temama objavio brojne publikacije.

Stanislava Barać

Institut za književnost i umetnost, Beograd

Stanislava.Vujnovic@ikum.org.rs

Implicitni čitalac *Magazina Sjeverne Dalmacije*: pokušaj rekonstrukcije

Paralelno sa definicijama implicitnog čitaoca u teoriji književnosti – počev od uticajne studije *The Rhetoric of Fiction* Waynea Bootha (1961) pa do teorija recepcije Wolfganga Isera i Hansa Roberta Jaussa – u okviru studija periodike javljaju se istraživanja i teoretizacije implicitnog čitaoca periodičke štampe u radovima Margareth Beetham, Lyn Pykett i Briana Maidmenta, začeta još kod njihovog devetnaestovekovnog preteče Jamesa Milla. Periodička izdanja, prema ovim autorima, po pravilu oblikuju dominantnu poziciju iz koje se čita, održavajući je sa više ili manje doslednosti kako u jednom broju tako i u kontinuitetu svog izlaženja. Ova doslednost je potrebna da bi se formirala a zatim i održala redovna čitalačka publika koja je uslov, ne samo ekonomskog, opstanka svakog periodika. Prepoznatljiva pozicija iz koje se periodik čita podrazumeva formiranje doslednog implicitnog čitaoca u okviru samog teksta. Rekonstrukcija implicitnog čitaoca izvodi se analizom načina obraćanja koji se ogleda u tonu, stavovima i retorici časopisa, ali i vantekstualnim činiocima kao što su cena, ritam izlaženja, vizuelni materijal ili izbor pisma. Periodik se čitaocu obraća kao individui, ali ga pozicionira i kao člana društvene grupe koju određuju klasa, rod, regija, starost, političko ubeđenje, religiozno opredeljenje ili ukrštaj ovih kategorija. Iako broji svega dve sveske i naizgled nudi nedovoljan uzorak za ovakav poduhvat, godišnjak *Magazin Sjeverne Dalmacije* (1934, 1935) urednika Vladana Desnice upravo zato predstavlja istraživački izazov na datu temu. Dodatna poteškoća ogleda se u nedostatku podataka o prenumerantima odnosno stvarnim čitaocima, na čemu insistiraju savremeni proučavaoci periodike smatrajući da tek kombinacija analiza implicitnog i istorijskih čitalaca daje smislene rezultate. Budući da godišnjak čiji je *Magazin Sjeverne Dalmacije* deklarativni nastavljaj već ima preciznu analizu konkretne čitalačke publike (Branka Prpa), to može poslužiti ne samo kao polazište za hipotezu o čitaocima Desničinog *Magazina*, već i za pretpostavku o stepenu društvene

transformacije ukupne čitalačke publike datog prostora u toku jednog veka. Cilj ovoga rada je da istraži da li je *Magazin Sjeverne Dalmacije* dominantno pozicionirao svog implicitnog čitaoca kao pripadnika dalmatinske regije, mediteranske i/ili srpske kulture, integralnog Jugoslovena, stanovnika grada i pripadnika građanske klase, muškarca pre nego ženu, obrazovanu i izgrađenu ličnost multilingvalne kompetencije, intelektualca sa osećajem za istorijske procese – kao što se iz nekontekstualizovanog čitanja čini.

Stanislava Barać (1977.) diplomirala je i magistrirala na Filološkom fakultetu u Beogradu. Odbranila je doktorsku disertaciju „Žanr ženskog portreta u srpskoj periodici 20-ih i 30-ih godina 20. veka“. Zaposlena na projektu za proučavanje (književne) periodike u Institutu za književnost i umetnost u Beogradu. Objavila monografiju *Avangardna misao: avangardne tendencije u časopisu Misao 1922–1923* (2008), kao i veliki broj različitih studija u časopisima i zbornicima.

Tomislav Brandolica

Diplomski studij moderne i suvremene povijesti

Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Zagreb

tomislav.brandolica@gmail.com

Društvene strukture u međuratnom Splitu: jedna povijest odozdo

Razdoblje od 1918. do 1941. godine u Splitu je uz burnu političku događajnicu obilježeno i postupno sve ubrzanijim kretanjem prema modernosti. Političke promjene tako su pratile ne manje važne demografske, društvene i ekonomske promjene koje, promatrane kao cjelina, konstituiraju velik skok u društvenoj povijesti Splita. U ovome ćemo izlaganju nastojati ocrtati sliku jednoga grada u pokretu, koji se našao u centru zaoštavanja klasnih podjela nakon rušenja staroga poretka. U obzir ćemo uzeti i ideju masovne demokracije koja od 1920-ih godina nadalje uzima maha među širim slojevima, omogućujući pritom radikalizaciju društvenih slojeva odozdo, kao i odozgo. Srž našega interesa zaokuplja šira socijalna historija društvenih struktura i klasne stratifikacije. Koristeći dostupne statističke izvore, kao i izvore u Hrvatskom državnom arhivu, rekonstruirat će se povijest Splita odozdo. S druge strane, ispitat će se značaj viših društvenih klasa na razvoj Splita koji je nemoguće zanemariti. Posebnu pozornost pridat ćemo jednoj mikrosredini u okviru Splita: gradskoj četvrti Veli Varoš, prostoru u kojemu su se tada prelamale silnice višestrukih modernosti i tradicija. Uza sve klasične povijesne izvore, vratit ćemo se i popularnom djelu Miljenka Smoje koji u književnosti prepričava svoja sjećanja na ovaj novi međuratni Split, stvaran na temeljima staroga. Sve mogućnosti za rekonstrukciju povijesti splitskih međuratnih društvenih struktura ovdje nisu ni izdaleka iscrpljene, ali zasigurno pružaju uvid u vrijednost moguće urbane historije odozdo.

Tomislav Brandolica (Zagreb, 1988.) student je druge godine diplomskog studija moderne i suvremene povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Dosada je sudjelovao u organizaciji više znanstvenih skupova i okruglih stolova, a na nekoliko je skupova održao izlaganja. Od 2010. godine glavni je urednik časopisa studenata povijesti *Pro tempore* na Filozofskom fakultetu. Objavio je tekstove u časopisu *Pro tempore*, a prilozi su mu objavljeni i u *Historijskom zborniku* i drugim zbornicima. Glavni istraživački interesi su mu povijest Hrvatske u 20. stoljeću, oralna historija te povijest i teorija historiografije.

Miljenko Buljac

Gimnazija Dinka Šimunovića u Sinju, Sinj
miljenkobuljac@gmail.com

Veristička poetika Zimskog ljetovanja – prvi tipološki krug literarnosti Vladana Desnice

Ovaj rad ima svrhu na svim razinama strukture i kompozicije romana *Zimsko ljetovanje* Vladana Desnice istražiti poetske, literarne vrijednosti. Riječ je o romanu prostora i skupina, prividno čvrstoj narativnoj strukturi u kojoj pripovjedač perceptivno-promatračkim poticajima razvija i njeguje verističku poetiku, nastojeći ostvariti istinitost i uvjerljivost doživljenoga u skladu s psihološkim odjecima i egzistencijalnim iskustvom, ali i neskrivenim udjelom realističke, odnosno prevladane naturalističke poetike. Narativnoj raznolikosti autor pronalazi zalag u Desničinih pripovijetkama koje sa *Zimskim ljetovanjem* zatvaraju prvi tipološki krug. Čvrstoću realističke strukture i kompozicije pisac je postupno razbijao unosom tradicionalnih epskih digresija, suvišnih zgoda, priča i anegdota. Sklon eksperimentu, pisac je ovladao slobodnijom raspodjelom jezične građe i otvorenom kompozicijom, koja donosi neograničene mogućnosti iskaza. Istražena su i protumačena funkcionalna svojstva naracije, dinamični opisi, dijaloški oblici, epske digresije, izravni i neizravni monološki oblici i solilokviji, začetci simultanih zbivanja i analitičko-psiholoških izražajnih mogućnosti, što je odlika zrelijih piščevih proza. Posebnu pozornost istraživač je usmjerio aktancijalnim razinama romana, aktantima i zbivanjima.

Miljenko Buljac rođen je u Hrvacama pokraj Sinja. Osnovnu školu završio je u rodnome mjestu, gimnaziju u Sinju, a studij kroatistike i pedagogije te poslije-diplomski studij teorije i povijesti književnosti u Zagrebu. Godine 1988. stekao je akademski naslov magistra znanosti, a 2006. i doktora znanosti iz područja filologije. Od 2004. godine u statusu je gimnazijskog profesora savjetnika, a od 2010. prema odluci Nacionalnog vijeća za znanost stekao je zvanje znanstvenoga suradnika. Objavio je tri samostalne knjige, knjigu prepjeva, nekoliko desetaka predgovora i pogovora u knjigama, poglavlja u suautorstvu te veći broj recenzija, 81 znanstveni izvorni rad u uglednim domaćim i inozemnim zbornicima i časopisima te niz stručnih i publicističkih prinosa. Pokretač je *Cetinskih vrila* i urednik književnih priloga u časopisu (1993. – 2014.), lektor i korektor, urednik zasebne biblioteke *Ornji* te urednik izdanja znanstvene knjige.

Marijan Buljan

doktorand Doktorskog studija humanističkih znanosti, Sveučilište u Splitu
marijanbuljan1@gmail.com

Uroš Desnica i Narodna radikalna stranka u Splitu 1920-ih

Narodna radikalna stranka imala je vodeću ulogu u parlamentarnome razdoblju prve jugoslavenske države, o čemu nam svjedoči njezino gotovo stalno sudjelovanje u vlasti, izuzev kraćeg razdoblja koncem 1924. godine. Ipak, kao pretežito srpska stranka, u samome Splitu nikada nije polučila veći izborni uspjeh, iako je od početka sudjelovala u izborima za Ustavotvornu skupštinu te je, počevši od 1924. godine, izdavala i svoje glasilo *Država*. Zbog skromnoga izbornog uspjeha često je koalirala s drugim političkim strankama, u prvome redu sa Samostalnom demokratskom strankom, no nezadovoljna rezultatima koji su išli u prilog hrvatskim strankama, Splitu je spočitavala „antidržavno djelovanje“ i nezahvalnost za njegov razvitak u novoj državnoj zajednici, optužujući ga da je nakon pridruživanja „separatističkom Zagrebu“ zaboravio na svoje jugoslavenstvo i „visoku nacionalnu svijest“. Uroš Desnica, otac Vladana Desnice, odvjetnik po zanimanju i već otprije poznat zbog svojega političkog rada, imao je jednu od vodećih uloga u djelovanju mjesnih radikala, gdje su se još isticali prota Sergije Urukalo, Josip Jablanović i Edvard Grgić. Neko vrijeme bio je predsjednikom mjesnoga odbora stranke te se često javljao komentarima u *Državi* i polemizirao s političkim suparnicima, u prvome redu Hrvatskom seljačkom strankom (HSS). Nakon oblasnih izbora 1927. postao je članom splitske oblasne skupštine, gdje je bio oštra opozicija vodećemu HSS-u. Namjera je ovoga rada prikazati djelovanje Narodne radikalne stranke u Splitu u parlamentarnom razdoblju prve jugoslavenske države, s posebnim osvrtom na lik Uroša Desnice. Pozornost će se posvetiti radikalskom sudjelovanju na izborima i listu *Država*, koji je često polemizirao s drugim splitskim novinama. Što se Uroša Desnice tiče, rad će prikazati njegovo političko djelovanje i razmišljanje temeljeno na člancima u *Državi* i drugim splitskim međuratnim novinama u kojima se javljao. Naposljetku, rad će pokušati prikazati i objasniti međusobni odnos njegova odvjetničkoga i političkoga rada.

Marijan Buljan (Split, 1986.) završio je osnovnu školu i matematičku gimnaziju u Splitu. Godine 2005. na Filozofskom fakultetu u Splitu upisao je dvopredmetni studij povijesti i hrvatskoga jezika i književnosti, na kojemu je 2008. stekao titulu sveučilišnoga prvostupnika, a 2011. titulu magistra edukacije povijesti i hrvatskoga jezika i književnosti, obranivši diplomski rad na temu „Političke stranke u Splitu od 1918. do 1929.“ Dobitnik je stipendije grada Splita u godini 2009./2010., a semestar 2010./2011. proveo je kao Erasmus student na Sveučilištu Università Europea di Roma. Godine 2012. upisuje studij poslijediplomskoga doktorskog studija na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Bavi se temama iz prve polovice hrvatske povijesti XX. stoljeća i temama iz regionalne povijesti. Objavio je rad u *Historijskom zborniku* i brojnim drugim publikacijama.

Bojan Đorđević

Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu

bojan.djordjevic@ikum.org.rs

Činovnik i pisac – govor književnog lika i govor dokumenata

U radu se donose dosad nepoznati podaci o advokatskom i pravobranilačkom delovanju Vladana Desnice u Splitu, tridesetih godina prošloga stoleća, a koji su pohranjeni u Arhivu Jugoslavije u Beogradu, u Fondu Ministarstva pravde Kraljevine Jugoslavije. Tih dokumenata nema mnogo, i uglavnom su službenog karaktera, te svedoče o Desničinov revnosti i ispravnosti kao državnoga činovnika. Međutim, jedan predmet, u vezi sa procesom protiv više lica iz Splita i Dubrovnika, vođen pred Sudom za zaštitu države, kao posledicu imao je Desničin izveštaj o nepravilnostima u istražnom postupku, koji je on podneo u svojstvu državnog pravobranioaca. Zanimljivost ovog dokumenta leži u činjenici da je on u neposrednoj vezi sa Desničinim romanom *Proljeća Ivana Galeba*.

Bojan Đorđević (Trstenik, 1965.) završio je osnovnu i srednju školu u rodnome gradu. Diplomirao je, magistrirao i doktorirao na Filološkom fakultetu u Beogradu. Radi kao docent na Katedri za bibliotekarstvo i informatiku Filološkog fakulteta u Beogradu, za predmete Arhivistika, Muzeologija i Dokumentalistika. Takođe je i viši naučni saradnik pri Institutu za književnost i umetnost u Beogradu. Član je Skupštine Matice srpske i član uredništva *Zbornika Matice srpske za književnost i jezik*. Proučava dubrovačku književnost kao i kulturnu istoriju Srba i srpsko-hrvatske književne i kulturne veze. Objavio je sledeće monografije: *Nikola Nalješković: dubrovački pisac XVI veka*, *Biblijski i poslovični iskazi u dubrovačkoj književnosti*, *Molijer u Dubrovniku*, *Letopis kulturnog života Srbije 1941-1944*, *Kulturni život Srbije pod okupacijom*, *Pola veka nauke o književnosti: Institut za književnost i umetnost 1962-2012*, *Arhivistički pojmovnik*.

Vladimir Gvozden

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu
vgvozden@open.telekom.rs

Vladan Desnica i Marko Car

Cilj rada je da se istraže genetsko-kontaktne veze i tipološke analogije/diferencijacije između dvojice važnih autora i prelaznih književnih figura koji dele mediteransko poreklo: Vladana Desnice (1905-1967) i Marka Cara (1859-1953). Kada je Vladan Desnica stupao u književni život Marko Car je već bio „književna činjenica“, a u radu će se istražiti kakve su bile veze među njima prisutne u njihovoj prepisci, međusobnim pominjanjima, lektirama i, kako se pretpostavlja, različitim književnim i ideološkim pogledima. Pa ipak, dominantan uvid o odnosu Vladana Desnice i Marka Cara spada u retoriku razlike, pa čak i raskola (npr. na liniji stari/moderni; realizam/modernizam...). Da li treba tu stati? Da li je moguće otići korak dalje ka širim diskurzivnim porcima gde dva autora prizivaju jedan drugog čak i tamo gde to ne očekujemo? Jedna od istraživačkih smernica je i tipološka sličnost koja postoji među dvojicom autora – obojica su, naime, baštinili, svaki na svoj način, veru u estetizam, u to da umetnost stvara sopstveni poredak. Takvi pogledi počivaju na važnoj premisi moderne književnosti prema kojoj je njen zadatak stvaranje ukusa unutar šireg društvenog polja, jer je umetnost još uvek za njih mogla da bude (i ostane) povlašćeni glasnik istine. Faktografski (arhivski) usmereno istraživanje čiji rezultati će biti izloženi u radu, opovrgnuće ili potvrditi ovu smernicu.

Vladimir Gvozden (Novi Sad, 1972.) diplomirao je, magistrirao i doktorirao na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, gde predaje na Odseku za komparativnu književnost. Bio je gostujući profesor na Univerzitetu u Regenzburgu, predavanja po pozivu je držao na univerzitetima u Bambergu, Gisenu, Pragu i Segedinu, gostujući istraživač je bio na univerzitetima u Torontu, Inzbruku i Brnu, a radovi su mu prevedeni na mađarski, makedonski, bugarski, španski, poljski i nemački jezik. Autor je knjiga *Jovan Dučić putopisac* (2003), *Činovi prisvajanja: od teorije ka pragmatici teksta* (2005), *Srpska putopisna kultura 1914-1940* (2011), *Književnost, kultura, utopija* (2011), *Nine Serbian Poets/Devet srpskih pesnika* (antologija, 2012), *Gordost* (2014; grupa autora); uredio je *Pregledni rečnik komparativne književnosti i*

kulture (2011; zajedno sa Bojanom Stojanović-Pantović i Miodragom Radovićem), priredio više temata u časopisima; prevodi sa engleskog jezika. Član je redakcije časopisa *Zlatna greda* i *Zbornika za jezike i književnost Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*. Dobitnik je Nagrade Društva književnika Vojvodine za prevod godine (2005), Nagrade DKV za knjigu godine (2012) i Nagrade Laza Kostić (2012). Bibliografija važnijih radova dostupna na adresi: http://www.ff.uns.ac.rs/fakultet/ljudi/fakultet_odseci_komparativna_knizevnost_vladimir_gvozden.html

Aleksandar Jakir

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu

Aleksandar.Jakir@ffst.hr

Split u međuratnom razdoblju

Međuratno je razdoblje na planu društvenog razvoja dio dugotrajnijeg razdoblja općenite modernizacije života grada, a promjene koje je donijela Splitu, koji je postao glavnim gradom Dalmacije i glavnom lukom Kraljevine SHS, bile su duboke i zadirale su u svakodnevni način života i razmišljanja. Split je mijenjao svoj izgled i pretvarao se u moderan grad i kulturno središte dalmatinskog priobalja. Električna energija dovedena je već 1920. u grad, a pet godina nakon toga završen je željeznički spoj s unutrašnjosti. Split je između dva svjetska rata udvostručio broj svojih stanovnika i počeo se širiti po dotadašnjim poljima i vinogradima. Otvaraju se nove škole i mnoge kulturne ustanove započinju s radom. Grad doživljava dotad nezabilježen urbanistički i industrijski razvoj. U izlaganju na mikrohistorijskoj podlozi bit će riječi o svim tim procesima i pokušat će se doći do odgovora na koji su način taj nagli razvitak i modernizacija Splita utjecali na mladoga Vladana Desnicu.

Aleksandar Jakir (Brela, 1. 1. 1966.) oženjen je i otac troje djece. Na Sveučilištu Erlangen-Nürnberg diplomirao je 1993. godine noviju povijest, slavistiku i istočnoeuropsku povijest i stekao magisterij iz predmeta „Istočnoeuropska povijest“, a 1997. godine doktorirao obranom disertacije na temu „Dalmacija između dvaju svjetskih ratova“. Radio je kao znanstveni suradnik na katedrama za istočnoeuropsku povijest na sveučilištima u Njemačkoj i Švicarskoj (Jena, Basel i Marburg). Od 1. ožujka 2007. prešao je na Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, na Odsjek za povijest. Izabran je u znanstveno-nastavno zvanje redovitog profesora za znanstveno područje humanističkih znanosti, polje povijest, grana hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest. Osobito područje njegova znanstveno-istraživačkog rada predstavljaju teme iz povijesti jugoistočne i istočne Europe 20. stoljeća (posebno Hrvatske i područja bivše Jugoslavije). Istražuje aspekte političke, kulturne i socijalne povijesti Dalmacije, Hrvatske te Jugoslavije u 20. stoljeću, s naglaskom na procesu oblikovanja modernih nacionalnih identiteta. Izabran je za dekana Filozofskog fakulteta u Splitu za mandatno razdoblje 2013./14. i 2014./15. Autor je ili suautor više knjiga, poglavlja u knjigama i članaka, a posljednji objavljeni (ili u

pripremi) su knjiga s Markom Trogrličem *Klerus und Nation in Südosteuropa vom 19. bis zum 21. Jahrhundert.* (=PRO ORIENTE. Schriftenreihe der Kommission für südosteuropäische Geschichte Herausgegeben von Alois Mosser. Band 6) Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2014. (u tisku) i rad „Dalmacija u procesima stvaranja moderne nacije u 19. i 20. stoljeću“. U: Ivan Basić/Marko Rimac (ur.): *Spalatumque dedit ortum – U Splitu bio je rođen. Zbornik povodom desete godišnjice Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu.* Filozofski fakultet, 2014., 451–477.

Nikolina Konjević

Osnovna škola Prva vojvođanska brigada, Novi Sad
inakonjevic@gmail.com

Poetika umetničke proze Vladana Desnice

Književni opus Vladana Desnice u celini je oslobođen pripadnosti određenom književnom izrazu i stvaralačkom modelu, književnom pokretu i pravcu. U stvaranju svojih umetničkih tvorevina ovaj pisac je prevashodno bio usmeren na ostvarivanje estetske vrednosti književnog dela koja, prema njegovom mišljenju, predstavlja primarnu umetničku vrednost svakog umetničkog dela. U težnji da u prvi plan istakne i prikaže čoveka u njegovoj različitosti, Desnica se zalaže za iskrenost kao jedan od glavnih poetskih principa svakog umetničkog dela. Desničin glavni stvaralački zadatak bio je da prikaže čoveka u najrazličitijim stanjima i okolnostima. Složenu problematiku čovekovog života Desnica oslikava kroz postupke i razmišljanja svojih junaka. Iako oni pripadaju različitim društvenim slojevima i profesijama, sve ih obuzima šutnja i obamrlost nakon različitih životnih iskustava. Polazeći od pojedinačnog lika i njegovog života, Desnica izražava ono što je univerzalno i opšte za svakog čoveka. Poetski stavovi Vladana Desnice izloženi u esejima, pripovetkama i romanima, ukazuju da je pisac najveću pažnju poklanjao čoveku i njegovom unutrašnjem doživljaju.

Nikolina Konjević (Gospić, 27. 3. 1977.) je od 2012. doktor književnih nauka Univerziteta u Novom Sadu (Filozofski fakultet). Tema doktorskog rada bila je „Poetika umetničke proze Vladana Desnice“, a tema magistarskog rada „Kritičko esejistička misao Vladana Desnice o srpskim i hrvatskim piscima“. Objavila je nekoliko naučnih radova, a trenutno je zaposlena kao nastavnik srpskog jezika u Osnovnoj školi Prva vojvođanska brigada u Novom Sadu.

Dragan Markovina

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu

dmarkov@marul.ffst.hr

Međuratni Split kao paradigma jugoslavenskih suprotnosti

Još od okončanja Prvoga svjetskog rata i dugotrajne neizvjesnosti oko toga kojoj će državi na kraju Split pripasti, boravka savezničke flote u gradu i društveno-političke napetosti uzrokovane tim pitanjem grad je trajno obilježen visokom politiziranosti i društvenim napetostima, što će ostati ne samo u međuratnom periodu nego i tijekom Drugoga svjetskog rata. S obzirom na činjenicu da je Zadar kao talijanska enklava unutar teritorija nove države, ali i s obzirom na snažno izraženu sklonost ideji integralnog jugoslaventva u brojnim građanskim krugovima, barem kad je riječ o početnom razdoblju nove države, ne treba čuditi činjenica da Split postaje vodeća luka Kraljevine, no istovremeno i grad izraženog ekonomskog, urbanističkog, intelektualnog i umjetničkog razvoja. Kako se spomenuti procesi umnogome isprepliću s brojnim političkim napetostima, putem djelovanja izrazito antagoniziranih političkih subjekata, orjunaša, komunista i haesesovaca, čije su se političke razmirice rješavale na gradskim ulicama, dodatno potencirane socijalnim napetostima, možemo ustvrditi kako su se brojne proturječnosti tadašnje jugoslavenske stvarnosti paradigmatiski oslikavale upravo na splitskom primjeru. To je jednako vrijedilo i unutar intelektualnog života grada, u kojemu je i sam Desnica imao značajnu ulogu, između ostalog i kroz djelovanje Kluba krležijanaca koji je okupljao tadašnju lijevu inteligenciju. U međuratnom Splitu tako su se sudarile gotovo sve intelektualne tradicije južnoslavenskih zemalja, ali i vizije budućeg društvenog i političkog razvoja grada i zemlje. Takav razvoj društvenih i političkih prilika značajno je određen političkim kontekstom Kraljevine Jugoslavije, zahvaljujući kojemu je Split zauzimaio jednu od središnjih pozicija u ideološkom imaginariju zemlje. Kao najbolji primjer može poslužiti slučaj otkrivanja spomenika Grguru Ninskom. Pridodamo li analizi unutarjugoslavenskih suprotnosti i pitanje talijanske zajednice u gradu, postaje nam jasnije zašto promatrano razdoblje još uvijek nije adekvatno historiografski istraženo na način kojim bi se jasnije prikazalo to doba i njegovi protagonisti. Bilo da je riječ o gos-

podarskom i urbanističkom razvoju, klasnom pitanju, ideološkim previranjima ili intelektualnom potencijalu grada.

Dragan Markovina (Mostar, 1981.), docent na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu. Po završetku korčulanske gimnazije upisuje studij povijesti na Sveučilištu u Zagrebu, na kojemu je diplomirao 2004. godine. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu završio je 2009. poslijediplomski studij, a na istome fakultetu obranio je 2011. doktorsku disertaciju „Dalmacija u mletačkim reformskim projektima 18. stoljeća“. Od 2004. zaposlen je na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu te je član tima na znanstvenom projektu „Triplex Conifinum-hrvatska višegraničja u euromediteranskom kontekstu“. Objavio je desetak znanstvenih članaka. Znanstveni i publicistički interes pokazuje i prema suvremenoj hrvatskoj povijesti i kulturi sjećanja. Autor je knjige *Između crvenog i crnog: Split i Mostar u kulturi sjećanja*, a uskoro mu iz tiska izlaze knjige *Povijest poraženih* i *Dalmacija 18. stoljeća: Konstituiranje društvene modernosti*. Redoviti je suradnik nekoliko novinskih portala i član redakcije *Novog plamena*.

Tonko Maroević

Institut za povijest umjetnosti
Zagreb

Splitski „kročanci“

Poznato je da je Vladan Desnica najveći dio tridesetih godina proživio u Splitu. Nakon diplomiranja 1930. godine i kratke prakse u očevu odvjetničkom uredu radi u Državnom pravobranilaštvu u Splitu. Uz pravnički rad počinje se baviti i književnim, što je podrazumijevalo i uredničku i prevodilačku djelatnost. Pokreće časopis *Magazin Sjeverne Dalmacije* (gdje započinje kao pjesnik, pripovjedač i kritičar-esejist), a izdaje i knjigu prijevoda *Eseji iz estetike* Benedetta Crocea. Za toga utjecajnog talijanskog filozofa Desnica se odlučuje zbog njegove izričite afirmacije izražajnog aspekta umjetnosti, naglašene autonomije stvaralaštva, ali i zbog izrazitog liberalizma, odnosno antifašizma (što je slabo tolerirana iznimka u onodobnoj Italiji). Sličnu poziciju zastupaju i Desničini bliski prijatelji, poput Vladimira Rismonda i Ante Cettinea, pa možemo uvjetno kazati da tvore mali krug „kročanaca“, pisaca građanske orijentacije nepovezanih sa „socijalnim“ pokretima, a mogli bismo im uvjetno pridružiti još nekoliko literarnih osobnosti.

Tonko Maroević (Split, 1941.) završio je klasičnu gimnaziju u Splitu 1959. godine, a 1963. diplomirao komparativnu književnost i povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 1965. do 1970. radi kao asistent na katedri za povijest umjetnosti srednjega vijeka, a od 1970. zaposlen je kao znanstveni suradnik Instituta za povijest umjetnosti u Zagrebu. Tekstove različitog karaktera objavljivao je u novinama i časopisima, a urednički se angažirao u nizu redakcija i publikacija. Priredio je mnoge studijske izložbe i likovne monografije, adaptacijama sudjelovao u kazališnim izvedbama i radijskim emisijama. Prevodio je s više jezika. Od 2011. je u mirovini. Redovni je član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Stjepan Matković

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

matkovic@isp.hr

Senatori iz Splita: suočavanje s krizom Jugoslavije i jugoslavenstva

Autor će u izlaganju kritički obraditi djelovanje splitskih političara (Burdislav Grga Angjelinović, Uroš Desnica, Ivan Majstrovic, Ivo Tartaglia) koji su za vrijeme šestosiječanjskog režima ušli imenovanjem ili izborom u Senat Kraljevine Jugoslavije. Riječ je o pripadnicima raznih političkih stranaka i struja istaknute jugoslavenke orijentacije čiji javni nastup tijekom 1930-ih doživljava afirmaciju predstavljanjem Primorske banovine u Senatu. S druge strane, analiza njihovih nastupa pokazuje razmimoilaženja u pristupu prevladavanja državne krize i preispitivanju nacionalnog identiteta, pri čemu se odražavaju i utjecaji lokalnih prilika.

Stjepan Matković (Zagreb, 1966.) diplomirao je i doktorirao povijest u Zagrebu. Od 1992. radi u Institutu za suvremenu povijest (danas Hrvatski institut za povijest). U zvanju je znanstvenog savjetnika i naslovnoga redovitog profesora. Vanjski je suradnik na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, gdje je predavao predmet Hrvatska povijest u 19. stoljeću. Također vodi projekt „Politički život u hrvatskom društvu od 1840-ih do 1940-ih godina”, a redoviti je suradnik Hrvatskoga biografskog leksikona u izdanju Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža.

Šime Pilić

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu
spilic@ffst.hr

O agrarnom pitanju u Dalmaciji s osobitim obzirom na radove dr. Uroša Desnice

Pojmovi seljačko i agrarno pitanje, iako međuovisni, nisu u potpunosti isto-
vjetni te se u radu objašnjavaju. Potom se posve ukratko daje sociološko-hi-
storijski pregled agrarnog pitanja u Dalmaciji. Iako se u suvremenom obliku
javlja tek s pojavom kapitalizma, duga je povijest agrarnog pitanja i proteže
se još od staroga vijeka (Grčka, Rim). Na dalmatinskom području u 19.
stoljeću postoje tri temeljna oblika vlasništva zemlje: (1) seljačko vlasništvo,
(2) zemlja u vlasništvu (vele)posjednika i (3) komunalna zemljišta, koja su
se koristila zajednički (kao npr. seoski pašnjaci). Između vlasnika zemlje i
onoga koji je obrađuje u Dalmaciji također su tri temeljna odnosa: (1) kolo-
nat ili težaština, (2) livel i (3) kmetstvo. Rješenju agrarnog pitanja pokušava
doprinijeti i Zemaljska vlada Dalmacije 1918. godine, a potom na početku
1919. i regent Aleksandar svojim „Proglasom“. Godinu dana kasnije težaci
podsjećaju na obećanje Aleksandra i traže konačno rješenje agrarnog pitanja
u Dalmaciji. Tek 1930. donijet je Zakon o likvidaciji agrarnih odnosa na
području ranije pokrajine Dalmacije. U drugome dijelu rada razmotrit će se
dalmatinsko agrarno pitanje u tekstovima dr. Uroša Desnice.

Odvjetnik i poslanik Desnica relativno se intenzivno i kontinuirano u du-
ljem razdoblju bavio agrarnim pitanjem u Dalmaciji, o čemu je objavljiva-
o priloge u različitim listovima: *Novi život*, *Novo doba*, *Država*, *Vreme*,
Mjesečnik (pravničkog društva) i drugdje. U. Desnica iznosi nove misli o
agrarnoj reformi u splitskom *Novom dobu* (1922.), a o agrarnim odnosima
u Dalmaciji piše i u *Novom životu* (također 1922.). Objavljuje agrarnu po-
litiku Radikalne stranke u *Državi* (1926.), a jedan prilog rješenju agrarnih
odnosa u Dalmaciji publicira također u *Državi* (1927.). Dr. U. Desnica,
pišući o agrarnom pitanju u Dalmaciji u listu *Vreme* (1928.), brani se da
nije latifundija i da posjeduje osobno 138 hektara zemlje. U splitskoj *Dr-
žavi* (1928.) piše o najnovijem pokušaju tadašnje Vlade, šestom po redu,
da donese agrarni zakon za Dalmaciju, dajući primjedbe na zakonsku

osnovu, kao, primjerice, da ništa ne određuje „za podkmetške, podkolonaške, podtežačke i podzakupne ugovore i da se ništa ne kaže za vrlo brojne odnose u Zadarskoj pograničnoj zoni (...)“.

Budući da je Zakon donijet 1930. godine, Uroš Desnica 1931. tumači pojam trajnosti u Zakonu o dalmatinskom agraru u listu *Mjesečnik* (1931.).

Šime Pilić redoviti je profesor sociologije na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Splitu. Objavio je preko 80 radova. Sudjelovao je i sudjeluje na više znanstveno-istraživačkih projekata. Voditelj je projekta *TITIUS* na kojemu je pokrenuo časopis *GODIŠNJAK TITIUS*, čiji je glavni urednik. Uveo je u nastavu neke izborne kolegije: *Školska demografija* na Učiteljskom studiju i *Hrvatsko društvo u tranziciji* na Fakultetu prirodoslovno-matematičkih znanosti te *Uvod u sociologiju kulture* na Odjelu humanističkih znanosti, odnosno na Filozofskom fakultetu. Više godina bio je član redakcije časopisa za kritičku teoriju društva *Pogledi* i predsjednik Savjeta časopisa za kulturu *Mogućnosti*. Uređivao je zbornike i knjige. Deset godina (2001. – 2011.) bio je glavni i odgovorni urednik časopisa za pedagoška i školska pitanja *Školski vjesnik*. Obnašao je dužnost prodekana Visoke učiteljske škole i pročelnika Zavoda za društvene i humanističke znanosti Fakulteta prirodoslovno-matematičkih znanosti u Splitu. Jedan je od trojice utemeljitelja Filozofskog fakulteta u Splitu, kao i njegova Odsjeka za sociologiju. Dobitnik je Nagrade za znanost Splita (1984.) i prestižne nagrade za znanost „Kruno Prijatelj“ *Slobodne Dalmacije* (2006.), Plakete Sveučilišta u Splitu za izniman doprinos razvoju Sveučilišta (2014.) te nagrade „Don Frane Bulić“ za životno djelo (2014.).

Stanko Piplović

Split

stanko.piplovic@gmail.com

Splitsko prostorno okruženje Vladana Desnice

Nakon završetka Prvoga svjetskog rata Split je naglo rastao. Postao je gospodarsko, prometno i kulturno središte prostrane regije. Kako su Zadar, Rijeka i Trst pripali Italiji, razvio se u glavnu izveznu i tranzitnu luku u novoj državi. Njegovo stanovništvo povećavalo se, a izgrađeni prostor širio u okolne vinograde. Na čelu općinske uprave dr. Ivo Tartaglia od početka je jedan od najzaslužnijih načelnika koji je uložio velike napore da unaprijedi grad. Na tom položaju ostao je punih deset godina, a kasnije kao ban Primorske banovine još tri. Radio je na podizanju brojnih javnih građevina za čija su se rješenja raspisivali javni natječaji. Najvažnija ostvarenja jesu nove zgrade na obali pred južnim zidom Dioklecijanove palače, uređenje suvremenog kupališta u morskoj uvali Bačvica, izgradnja osnovnih škola i gimnazije, Oceanografskog instituta, bolnice, Banovinske palače, Trgovačke i obrtničke komore, crkve Gospe od zdravlja, hotela, Burze rada, upravne zgrade Općine i dr. Na njegovu oblikovanje i organizaciju surađivali su istaknuti arhitekti i urbanisti iz Splita, zemlje i inozemstva. Izgrađeni su i uređeni čitavi novi predjeli. Da bi se dugoročno smisljeno usmjerio rast Splita, organiziran je međunarodni javni natječaj za Regulatorni plan. Prvu nagradu 1924. godine dobio je njemački arhitekt W. Schürmann, po čijemu se rješenju Split gradio između ratova. To je vrijeme kada se napuštaju stilovi historicizma i secesije i nastupa moderna, u početku povezana s tradicionalizmom i regionalizmom. Glavni predstavnik čiste funkcionalističke arhitekture bio je češki arhitekt J. Kodl. Osim značajnih građevina, potrebnih gospodarstvu, upravi, kulturi i sportu, sagrađeni su infrastrukturni objekti kako bi grad mogao funkcionirati. Dobio je električno osvjetljenje, željezničku vezu sa zaleđem, gradila se sjeverna luka u Kaštelanskom zaljevu, cestovne veze s okolicom, uređivala se povijesna jezgra. Tako se Split u dinamičkom vremenu od dvadesetak godina gotovo u potpunosti preobrazio izgledom i novim sadržajima. Struktura stanovnika mu se promijenila, a broj se povećao od oko 25 000 na preko 50 000. Kontakti i mobilnost ljudi narasli su, što se neminovno odrazilo na umjetničko stvaralaštvo.

Stanko Piplović (Split, 1932.) diplomirao je na Arhitektonskom odsjeku Tehničkog fakulteta u Sarajevu. Čitav radni vijek djelovao je u Splitu kao rukovoditelj gradilišta, projektant, urbanist i u investitorskoj službi. Doktorirao je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu iz područja povijesti umjetnosti. Posebno se bavi poviješću arhitekture, urbanizma i likovnih umjetnosti Dalmacije, naročito XIX. stoljeća, te zaštitom graditeljskog nasljeđa. Radio je na obnovi spomenika kulture kao stručni i znanstveni suradnik Urbanističkog zavoda Dalmacije i Konzervatorskog zavoda u Splitu. Izradio je niz studija povijesnog razvitka i mjera zaštite vrijednih prostornih sredina. Objavio je brojne stručne i znanstvene radove u Hrvatskoj i inozemstvu, a izlagao na stotinjak simpozija. Priredio je velik broj popularnih članaka u dnevnom tisku. Dugogodišnji je urednik godišnjaka *Kulturna baština* koji se bavi pitanjima prošlosti Splita. Uredio je zbornike radova *290 godina Klasične gimnazije u Splitu* i *Zbornik Zajednice udruga inženjera Splita*. Među objavljenim knjigama su *Graditeljstvo Trogira u 19. stoljeću*, *Alois Hauser u Dalmaciji*, *Katastar općine Dugopolje s početka XIX. stoljeća*, *Visoko školstvo i studij arhitekture u Dalmaciji za francuske uprave te Izgradnja Splita između svjetskih ratova*. Bio je profesor na poslijediplomskim studijama Filozofskog fakulteta u Zadru, a kao gost držao je predavanja na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te Umjetničkoj akademiji u Splitu.

Branka Prpa

Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd
branka.prpa@gmail.com

***Srpsko-dalmatinski magazin* (1836. – 1873.) i *Magazin sjeverne Dalmacije* (1934. – 1935.) u komparativnohistorijskoj perspektivi**

Vladan Desnica započeo je svoj urednički predgovor u *Magazinu Sjeverne Dalmacije* 1934. godine sljedećim riječima: „Pred čitav jedan vijek sjeverna Dalmacija imala je svoju godišnju publikaciju, *Srpsko-dalmatinski almanah*, kasniji *Srpsko-dalmatinski magazin*. Dakle već u ono doba, u onako teškim životnim prilikama i uslovima razvitka, naš javni život bio je tako intenzivan, i interes za javna pitanja tako živ, da je iz potrebe niknula jedna godišnja kulturna revija. (...) ova naša kulturna publikacija, koja nastavlja tradiciju *Srpsko-dalmatinskog Magazina*, danas ima tim jače opravdanje i tim širu zadaću.“ Neovisno o tome što je *Magazin* u 19. stoljeću imao i diskontinuiteta u izlaženju, a jedanput je promijenio i naziv, te neovisno o tome što su ga jedan za drugim uređivala trojica urednika (dr. Božidar Petranović, Đorđe Nikolajević i Gerasim Petranović), *Srpsko-dalmatinski magazin* u svojem dugom trajanju i iznimnošću svojega statusa nezaobilazan je u istraživanjima nastanka modernoga srpskog identiteta u austrijskoj Dalmaciji. Desničin *Magazin Sjeverne Dalmacije* (1934. – 1935.), jedini njegov časopisni projekt, mnogo je važniji za razumijevanje kritičkog propitivanja Desničina odnosa prema baštini u odlučujućoj fazi njegova umjetničkog sazrijevanja. (Godine 1936. već će početi raditi na *Proljećima Ivana Galeba*.) *Magazin* je u 19. stoljeću bio pokušaj da se u okviru preporodnog dalmatinskog slavizma, od Zadra do Kotora, pored hrvatske razvije i njegova srpska komponenta. Prestao je izlaziti u vrijeme kada je zajedničko hrvatsko-srpsko narodnjaštvo doživjelo definitivan slom (1873.). *Magazin Sjeverne Dalmacije* pokrenut je u vrijeme kada je rojalističko, „oktroirano“ jugoslovenstvo u Kraljevini Jugoslaviji bilo na vrhuncu svoje krize. Očita mu je ambicija bila doprinijeti vraćanju na liberalna izvorišta jugoslavenskog integralizma i redefiniranju njegovih regionalnih (tj. dalmatinskih) i subregionalnih (sjevernodalmatinskih) dimenzija. Međutim, za to, s rijetkim iznimkama, tada

jedva da je itko mogao biti zainteresiran, i na srpskoj i na hrvatskoj strani. Za Vladana Desnicu bilo je to bolno iskustvo puta kojim dalje ne treba ići. On sam nikada više nije sudjelovao ni u kakvu časopisnom projektu.

Branka Prpa (Split, 1953.) završila je osnovno i srednjoškolsko obrazovanje u Splitu. Na Filozofskom fakultetu u Beogradu upisala je 1972. godine studij povijesti. Obranila je 1996. godine doktorsku disertaciju „Jugoslavija kao moderna država u viđenjima srpskih intelektualaca 1918. – 1929. godine.“ U Institutu za istoriju radničkog pokreta (danas Institut za noviju istoriju Srbije) zaposlena je od 1986. godine, a od 2002. do 2009. godine bila je ravnateljica Istorijskog arhiva Beograda. Objavila je niz studija i članaka te monografiju *Srpsko-dalmatinski magazin, preporodne ideje Srba u Dalmaciji 1836. – 1848.* Njezini su znanstveni interesi povijest 20. stoljeća, srpski intelektualci, povijest ideja povezanih s jugoslavenskom državom.

Vladimir Rismondo ml.

Odjel za kulturologiju, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
vrismond@gmail.com

Vladan Desnica u izvorima iz obiteljskog arhiva prof. Vladimira Rismonda st. iz Splita

Lik te književno i općenito umjetničko stvaralaštvo Vladana Desnice moguće je razmatrati iz više perspektiva. Ipak, privatna korespondencija i obiteljska sjećanja, pohranjena u raznim vidovima unutar arhiva splitske obitelji prof. Vladimira Rismonda st., predstavljaju vrijedan doprinos izvorima za izučavanje Desničina svjetonazora. Obojica su, kako Desnica tako i Rismondo, dijelila sklonost prema Croceovu intuicionizmu, ali i prema pokušaju razumijevanja specifičnog mediteranskog identiteta kojemu su kroz razumijevanje klasične kulture te kroz istraživanje jednako specifične mediteranske opreke „selo – grad“ svjesno pripadali. Obiteljska ostavština prof. Vladimira Rismonda st., predstavljena u priopćenju metodama nepotpune indukcije te komparativne analize, u tom smislu pruža dragocjeno vrelo prvorazrednih svjedočanstava o vremenu i prostoru Desničina intelektualnog sazrijevanja, a posebno u tzv. splitskom periodu.

Vladimir Rismondo (Zagreb, 9. 1. 1966.) studirao je glumu i slikarstvo te konačno diplomirao povijest umjetnosti i povijest na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Upisao je poslijediplomski studij „Povijest umjetnosti – kulturna baština“ na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a 2010. godine doktorirao je na poslijediplomskom studiju „Književnost – kulturni identitet“ na Filozofskom fakultetu u Osijeku s tezom pod naslovom „Prostor teksta – prostor slike“. Autor je više znanstvenih i stručnih radova iz područja filologije i teorije umjetnosti, objavljenih u odgovarajućim publikacijama ili predstavjenih na stručnim skupovima u Hrvatskoj i inozemstvu. Od 1992. do 2000. godine bio je stalni likovni kritičar u listovima *Slobodna Dalmacija*, *Privredni vjesnik* i *Hrvatsko slovo*. Od 1992. do 2010. godine obradio je te s pratećim kataloškim tekstovima predstavio nešto manje od dvije stotine samostalnih ili grupnih izložbi hrvatskih i stranih umjetnika. Autor je gimnazijskog udžbenika iz likovne umjetnosti *Povijest umjetnosti XX. stoljeća* (Školska knjiga, 2008.) te sveučilišnog udžbenika iz ko-

legija „Teorija umjetnosti“ pod naslovom *Prostor – komunikacija – stil* (Leykam – UAOS, 2010.). Radi kao docent na studiju kulturologije na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te kao honorarni predavač na Umjetničkoj akademiji u Splitu.

Drago Roksandić

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

drago.roksandic@ffzg.hr

Zašto je prestao izlaziti *Magazin Sjeverne Dalmacije*?

Magazin Sjeverne Dalmacije (1933. – 1935.) jedini je časopisni projekt u Desničinu životu. Iako je prve svoje radove istovremeno objavljivao u beogradskom *Životu i radu* te u splitskom *Novom dobu*, *Magazin Sjeverne Dalmacije* bio je istovremeno medij i njegove književne i uredničke, društvene i kulturne promocije. *Magazin* je, s jedne strane, bio kritički refleks Petranoviće-va odnosno Nikolajevićeva *Srbsko-dalmatinskog almanaha/magazina* iz 19. stoljeća, a, s druge strane, izraz njegova nastojanja da svoje literarne inspiracije poveže s potrebom pokretanja subregionalnog časopisa za društvena, gospodarska i kulturna pitanja. Sjeverna Dalmacija, razdvojena od svojega zadarskog središta, bila je u to doba relativno izoliranija od suvremenih razvojnih promjena nego ikada dotad u svojoj modernoj povijesti. Međutim, projekt je od početka bio *mission impossible* jer je pretpostavljao održivost *convivenze* između mladog, artistički, ali i građanski samosvjesnog Desnice i (neo)radikalne *Privredno-kulturne matice za Sjevernu Dalmaciju*, i to u uvjetima rojalističke diktature, uoči i nakon ubojstva kralja Aleksandra I. Karađorđevića. Odlučujući se prekinuti objavljivati *Magazin*, Desnica je, htijući to ili ne htijući, anticipirao svoja kasnija shvaćanja društvene „uloge“ književnika i književnosti, intelektualnog angažmana itd., ali i umjetnosti i umjetnika samih. (Uostalom, godine 1938. objavio je svoj prijevod Croceovih *Eseja iz estetike*.) Ovaj rad fokusirat će se na konfliktne motivacije i konflikte između Vladana Desnice i vodećih ljudi Privredno-kulturne matice za Sjevernu Dalmaciju koji su uvjetovali obostrano odustajanje od suradnje i prekid izlaženja *Magazina*.

Drago Roksandić (Petrinja, 12. 1. 1948.) redovni je profesor u trajnom zvanju na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Predstojnik je Katedre za povijest srednje i jugoistočne Europe, voditelj modula Diplomskog studija ranoga novog vijeka te nositelj kolegija „Teorije i metode“ na Poslijediplomskom doktorskom studiju moderne i suvremene hrvatske povijesti. Voditelj je projekta

„Triplex Confinium“ (utemeljenog 1996. godine). Voditelj je Znanstvenog programa *Desničini susreti* i jedan od utemeljitelja fakultetskog Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije. (Vidjeti biobibliografiju do 2008. godine u: Hrvoje Petrić, „Živjeti *Triplex Confinium* (u povodu 60. godišnjice rođenja prof. dr. sc. Drage Roksandića)“, *Ekonomska i ekohistorija*, vol. 4, br. 4, str. 151–231).

Veljko Stanić

Balkanološki institut Srpske akademije nauka i umetnosti, Beograd
veljko.stanic@bi.sanu.ac.rs

U radionici istorije: Boško Desnica (1886-1945) i istraživanje prošlosti severne Dalmacije

„Nijedna zemlja u oblasti našeg jezika nije, u etnografskom pogledu, tako složena i, po svojim kontrastima, tako čudna i zanimljiva kao Dalmacija.“ Pažljivi čitalac historiografskog opusa Boška Desnice neće lako odoleti iskušenju, a da u navedenim rečima ne potraži svojevrsni stvaralački *credo* ovog pasioniranog istraživača novovekovne prošlosti severne Dalmacije. Štaviše, ne samo da se u Desničinom liku susreću refleksi porodične i nacionalne baštine Srba na ovom prostoru sa temeljnošću strpljivog naučnog rada, već i njegov ukupni intelektualni portret pobuđuje punu pažnju. „Stric je isto bio vrlo kulturni čovjek, sa smislom za literaturu, prevodio je... Literatura, historija, povijest umjetnosti i filozofija, ali u prvom redu literatura, nekako je bilo in patrimonio kod mene u obitelji i od najranijih sam godina na to upućen“, kazao je Vladan Desnica. Iako se u godinama pred Prvi svjetski rat javio književnim priložima, kritikama i prevodima, mladi pravnik bečke škole koji će svoj profesionalni angažman trajno vezati za rodni zavičaj, puni izraz pronaći će tokom međuratnog perioda u izučavanju istorije uskočkih vremena. Lišen istaknute političke karijere kakvu su imali njegov otac Vladimir ili brat Uroš, ali nipošto van krupnih političkih tokova svog vremena, Boško Desnica će se u svojim zrelim godinama posvetiti mikrokozmu severne Dalmacije. Život izgrađen na dvojnosti profesije i vokacije, njegovo bavljenje istorijom sačuvaće nešto od rafinmana izvornog značenja reči *amateur*. Međutim, njegova predana saradnja u listovima i časopisima (*Politika, Država, Novo doba, Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, Magazin sjeverne Dalmacije* itd.) u kojima je saopštavao svoje nalaze iz arhiva, zaokružice sadržajan i značajan opus, pre nekoliko godina iznova objavljen u Desničinih sabranim delima (Boško Desnica, *Sabrana djela*, Zagreb 2008). Namera ovog izlaganja je da iz ugla intelektualne istorije, prevashodno na temelju pisanog teksta, pokuša da ispita sledeće motive Desničinih historiografskih

diskursa: njegovo shvatanje istorije, izbor tema, kao i saznanje perspektive i metodološke putokaze koje je sledio u svom radu; krug časopisa u kojima je saradivao; sliku severne Dalmacije druge polovine 17. veka sa njenim različitim etnokonfesionalnim elementima na susretu balkanskog, mediteranskog i srednjoevropskog; poglede na naciju u istorijskom razvoju dugog trajanja, koje povezuje Desničinu *radionicu istorije* sa radionicom istorije prve polovine 20. stoleća u kojoj je i sâm bio jedan od učesnika. U duhu *Desničinih susreta*, izlaganje je zamišljeno i kao skroman prilog izučavanju istorije porodice Desnica.

Veljko Stanić (Gospić, 1984.) je istraživač-saradnik Balkanološkog instituta SANU i doktorant Univerziteta Sorbona u Parizu i Univerziteta u Beogradu. Bavi se kulturnom istorijom moderne Srbije i Jugoslavije, francusko-jugoslovenskim kulturnim odnosima, istorijom intelektualaca. Objavio je preko dvadeset naučnih članaka, eseja i prikaza u domaćim i stranim časopisima i zbornicima. Učestvovao je na desetak konferencija u Srbiji, Francuskoj, Italiji, Hrvatskoj i Rumuniji. Član je Uređivačkog odbora biblioteke Polis Izdavačke kuće CLIO i Programske komisije Seminara društvene istorije Istraživačke stanice Petnica.

Svetlana Šeatović Dimitrijević

Institut za književnost i umetnost, Beograd

svetlana.seatovic@gmail.com

Dalmatinski mediteranizam Vladana Desnice

U radu će biti ispitani odnosi dalmatinskog, regionalnog i rodnog prostora u kome je odrastao i sazrevao Vladan Desnica. Posebna pažnja biće posvećena periodu života u Splitu kada su nastale neke od pripovedaka i deo romana *Proljeća Ivana Galeba*. Uvidom u tekstove Vladimira Rismonda koji je najviše istakao mediteransku, regionalnu, ali i antičku misao sredozemnog prostora analiziraćemo odnos poetičkih, filozofskih i istorijskih, socioloških i antropoloških karakteristika vezanih za život u Splitu i navedena prozna dela koja su nastala u toj životnoj fazi. U tumačenju splitskog perioda važno je i pomenuti nekoliko pesama nastalih u Splitu i objavljenih u *Magazinu Sjeverne Dalmacije* koji je uređivao Vladan Desnica 1934. i 1935. godine. Desničin celokupan opus nosi obeležja mediteranizma, koji ćemo tumačiti idejama Fernana Brodela, ulogom prostora, istorije, civilizacije u formiranju ljudi i njihovih umetničkih dela. Dalmatinski mediteranizam je samo pejzažni okvir od koga se veoma diskretno polazi u Desničinom delu, ali se ta osobina pokazuje početnim impulsom koji povlači sa sobom uticaje italijanske književnosti, Kroćeove estetike, koju je i prevodio, i drugih sociokulturnih osobina. Opus Vladana Desnice, a posebno ovaj deo koji je započeo u splitskom periodu biće posmatran kao oblik kulturnog obrasca mediteranizma u korpusu naše književnosti, ali će biti i prikazan kao deo šire regionalne i kulturološke zajednice mediteranskih naroda kojima ovaj pisac pripada rođenjem i obrazovanjem. Desničine pripovetke „Bog sve vidi“, „Posjeta“, „Solilokvij gospodina Pina“, kao i *Proljeća Ivana Galeba* sukobljavaju dve osnovne teme života i smrti, kao što to metaforički kazuju i igre proljeća i smrti u autentičnom mediteranskom ambijentu komparativno prizivajući celu plejadu mediteranskih pisaca, a pre svega Pola Valerija i njegove ideje iznete u knjizi *Mediteranska nadahnuća*. Mada između Desnice i Valerija postoji razlika u žanrovskom određenju, misao o životu i smrti na antičkim filozofskim osnovama se nalazi kao zajednički imenitelj. Na osnovu tekstova Vladimira Rismonda i teksta „Ratni dani Vladana

Desnice“ Drage Roksandića posredno dolazimo do susreta između Desničinih dela, splitskog perioda i celokupnog spektra literarnih, kulturoloških i istorijskih konstanti koje su imale udela u prozi i malobrojnim pesmama ovog dalmatinskog intelektualca.

Svetlana Šeatović Dimitrijević (Nova Gradiška, 1975.) diplomirala je na Filološkom fakultetu 1998. godine na grupi za srpsku književnost sa opštom književnosti, magistrirala je 2002. i doktorirala 2010. u Beogradu. Zaposlena je u Institutu za književnost i umetnost u zvanju naučnog saradnika. Objavila je preko 80 radova iz oblasti poetike srpske književnosti 20. veka u domaćim i inostranim publikacijama. Šestomesečno postdoktorsko usavršavanje obavila je u Italiji iz oblasti tekstologije i pripreme kritičkih izdanja 2011/2012. Saradnik je na međunarodnom projektu COST od 2007. do 2011. Od 2007. angažovana je kao predavač na Učiteljskom fakultetu u Beogradu. Objavila je monografije: *Tradicija i inovacija. Intertekstualnost u pesništvu Ivana V. Lalića* (2004); *Pogled preko okeana. Prepiska Ivana V. Lalića i Čarlsa Simića 1969-1996* (2007); *Deo kao celina & Celina kao deo* (2012); *Problemi poetike lirskog ciklusa: Ciklus i ciklusne strukture u srpskoj poeziji 20. veka* (2014).

Tonci Šitin

Split

tonci.sitin@optinet.hr

Desnica u tjesnacima zanosa i duhovne obmane međuratne Dalmacije

Psihološka kompleksnost secesionističkog Splita dugo je određivala intimo tkivo grada koje je opterećeno prometnom izoliranošću i neriješenim posjedovnim odnosima. Nastup velikog broja stranaka nakon 1918. godine i formiranje Kraljevine SHS bjelodano svjedoči o opsesivnoj potrebi da se donekle politički artikulira jedan podijeljeni i nerazvijeni socijalni, kulturni, nacionalni i vjerski front, što će na teškom drumu centralizma nerijetko skončati u sasvim prizemnim angažmanima. U vrhovima vladajućih stranaka u Dalmaciji bili su mahom integralistički intelektualci, pretežno državni činovnici i ujedno elitni dio građanske klase, premda različitih uvjerenja i interesa. Povijesne promjene njih su zasigurno najviše nagradile u novoj državnoj zajednici, ali nisu mogli zadugo izbjeći vir političkog raslojavanja, razna traumatska iskustva i brzo rušenje ranijih moralnih i „jugoslavenstvujućih“ konvencija. U dalmatinskom društvenom miljeu i sama jezgra nacionalizma s vremenom će olabaviti i utjecati na izdiferencirano građansko udruživanje i okupljanje ljudi najrazličitijih interesa, otvorena duha i kulturno zainteresiranih suvremenika. Krilatica o vrletnom duhu Splita s umjetnicima koji su osjećali korake vremena i dramatski podtekst trenutka, kao i potrebu za „dalmatinskom kulturnom individualnosti“, pokazivala se magnetski privlačnom. Dvadesetak intelektualaca, među kojima je i Vladan Desnica, sredinom četrdesetih godina 20. stoljeća postaje zamašnjak poticanja tzv. „regionalne kulture“, ali ne u pravcu autonomaštva, već drugačijom kulturnom (prvenstveno literarnom) orijentacijom. Tražanje za tim identitetom, u zaostaloj i provincijskoj sredini s unitarnom i dezintegriranom kulturnom politikom, nije moglo dospjeti dalje od zajedničkog uskog fundusa misaonih figura, pozivanja na literarnu tradiciju i hrabrost slobodno lebdećih profesora, pisaca, elitne intelektualne jezgre snažnog imaginarija.

Tonći Šitin (Split). Više je godina na Sveučilištu u Zadru radio na Odsjeku za povijest i predavao nacionalnu i svjetsku povijest 20. stoljeća. U orbiti znanstvenih interesa mahom su teme lokalne i regionalne povijesti Dalmacije u međuratnom razdoblju 20. stoljeća. Istraživao je specifične gospodarske prilike u Dalmaciji, demografske promjene, posljedice urbanizacije, iseljavanja, radne slojeve i njihovu strukturu, pomorsku problematiku, kulturna zbivanja, kao i položaj oporbenih građanskih stranaka u monarhističkoj Jugoslaviji, odnosno identifikaciju i organiziranje radnih slojeva na svim nivoima (*labour history*). Posljednjih godina intenzivno se bavio istraživanjem najsnažnije oporbene stranke Hrvatske republikanske seljačke stranke, odnosno Hrvatske seljačke stranke, i njezina vođe Stjepana Radića u Dalmaciji, što je rezultiralo monografskom obradom te teme. Autor je više desetaka znanstvenih radova, bio je glavni istraživač u tri projekta i sudjelovao na brojnim znanstvenim skupovima.

SELJAČIĆ NA TRŽNICI (Iz Splita)²

I JABUKE

Jabuke na hrpi
vesela mala bratija
blistaju s hiljadu osmijeha.
(Cijelu su noć prožmirile u mraku
skutrene pod bankom
u nagnjilom mirisu strpljivog zelja
osluškujući jecaj noćnih ura
u praznini visokoga neba
i u zoru radosne kliknule suncu).

II MALI SLIKAR

Nemirne oči seljačeta
savdan po tržnici igraju,
maze se obiljem boja.

U prolasku drugarski odzdrave
osmijehu bosanskih jabuka.
Žudni pogled dalje putuje
po hrpama i kupovima voća
i miluje im oblike.

Klizne preko obline lubenica,
a kad naiđe na raskoljenu polu,
ponire joj u crveno meso
i zacvrči u vodnjikavoj srčiki.

---

² Pjesma odabrana na prijedlog Vladana Bajčete.

Dinja ne potstiče drskost:
pod grubom krastavom korom
žuti se naivna mekač
i lijeno se nudi prolazniku:
njen sladak i ljepljiv miris
(u kom se sklonost trulenju već sluti)
pozivlje i mami bez pritvornosti
kao miris zrele žene.

Sve jutarnje sate pozoblju mu boje.
A kad se javi glas podnevnog zvona,
trgne se:
nešto kao kuka zavrti u želucu,
i tad sva slika potamni,
uozbilji se,
a živu čarolija šaru
zamijeni
jedna jedina misao,
jedna jedina želja:
kruha!

Toplog, mrkoga kruha
čiji je miris brat majčinu glasu
što k užini zove;
toplog, mrkoga kruha
čija je boja sestra suroj boji
očeva suknenog gunja
i krpice zemlje u prisoju
o kojoj svaki mu sabrat
vječito sanja.

III DUGE SJENKE

„Zalud ćeš predveče, sinko,
– putila ga je mati –
pružati ruku na dinar:
po ručku, ljudi u gradu
zasponje kaput i srce
i čvršće pritegnu kesu.“

On ipak ispruža ruku,
al sama prezava kretnja
veli: ne podaj, ne podaj!

Snužden kreće u brda
noseći dlanove prazne
i gvozdenu kuku u drobu.

A mati pred kućom stoji
– mršava, zubata mati –
s kutlačom gladnom u ruci,
izgleda iz grada sina
sa šaćicom pure i soli.

Sjenke se dulje. Zebnja:
tući će, ljetu će tući! ...

Vladan Desnica, *Riječka revija*, 3–4 (1954.) (Preuzeto iz: *Sabrana djela Vladana Desnice. Knjiga 1: Zimsko ljetovanje, Pjesme, Ljestve Jakovljeve*. Zagreb: Prosvjeta, 1974., 257–259.)

UPUTE ZA PISANJE PRILOGA U ZBORNIKU RADOVA *DESNIČINI SUSRETI 2014.*

Svi prilozi moraju biti napisani na računalu, u nekoj od inačica programa MS Word (od MS Word 6.0 nadalje) ili u nekom od programa kompatibilnih s MS Wordom, te trebaju biti snimljeni u formatu MS Word dokumenta (*.doc). Obavezno je korištenje latiničkog fonta **Times New Roman** (odnosno Times New Roman CE). Druga pisma moguće je koristiti u bilješkama, kad god je riječ o citiranju na izvornom jeziku i pismu.

U tekstu priloga veličina slova je **12**, a prored **1,5**. Literatura se citira u bilješkama (*fusnotama*), a ne u tekstu. Veličina slova u bilješkama je **10**, a prored jednostruki (*single*). Kad se u tekstu navodi izravni citat duži od tri retka, potrebno ga je uvući u poseban odlomak s jednostrukim proredom i veličinom slova 11, bez navodnih znakova.

Ako se u citatu ispušta dio teksta, on se označava točkama unutar oblikih zagrada: (...). Ako je u citatu potrebno dodati riječ koja nedostaje ili se razrješava kratica, to se piše unutar uglatih zagrada [ ].

Svaki rad mora sadržavati **sažetak** (između 1000 i 1500 znakova), **ključne riječi** (najviše osam), **popis literature** te **duži sažetak** (oko 2000 znakova), koji će o trošku Uredništva biti preveden na engleski jezik.

Radovi opsegom ne bi trebali prelaziti jedan arak (16 kartica). Ovisno o tehničkim mogućnostima, u Zbornik će se uvrstiti i određeni broj crno-bijelih priloga. Priloge treba slati u posebnom dokumentu, u što većoj rezoluciji, u jednom od sljedećih formata: *.jpg, *.gif, *.tif ili *.bmp. Autor može u tekstu označiti mjesto na kojemu bi se trebali nalaziti slikovni prilozi.

Uredništvo uz članke na hrvatskom jeziku prihvaća i članke pisane bosanskim, crnogorskim i srpskim jezičnim standardom, no zbog financijskih razloga ne može jamčiti kvalitetnu lekturu za tekstove koji nisu napisani na hrvatskom jeziku. Stoga se autori tekstova napisanih na ta tri jezika mole da – ako su sami u mogućnosti to osigurati – dostave pravopisno i jezično uređen članak.

Rad, zajedno sa slikovnim priložima, autor treba poslati elektroničkom poštom na **ivana_cvijovic@yahoo.de** ili dostaviti Uredništvu na CD-u do **30. studenoga 2014.**

UPUTE ZA PISANJE BILJEŽAKA I POPISA LITERATURE

Prezime autora – verzal (velika tiskana slova)

Naslov časopisa – kurziv

Naslov članka – kurent (obična slova)

Isto – kurziv

Naslov knjige – kurziv (udesno nagnuta slova)

Isti – verzal

Oznaka bilješke stavlja se iza interpunkcijskog znaka.

2.1. Citiranje knjige

Ivan BASIĆ, *Od domus episcopi do kule Jankovića. Prostorni razvoj Kule Stojana Jankovića u Islamu Grčkom*, Zagreb 2010., 44–55.

Kod navođenja stranice ili stranica ne koristi se kratica str. Ako se navedeno djelo ponovno citira u idućoj bilješci, piše se *Isto* (ako se citira ista stranica) ili npr. *Isto*, 60. ako je broj stranice različit od prethodnog.

Kad se isto djelo ponovno navodi u tekstu na drugome mjestu, koristi se skraćeni oblik, koji se sastoji od početnog slova imena te prezimena autora, a – po potrebi – i skraćenog naslova knjige: Npr. I. Basić, *Od domus episcopi do k. Jankovića*. Samo u kraćim radovima i s malo bilježaka može se koristiti kratica ISTI, ako se od istog autora neposredno nakon prvog spominje i drugo djelo.

2.2. Članci u časopisima

Zvonko KOVAČ, „Poezija Vladana Desnice – Pokušaji intertekstualne analize”, *Republika*, 54/1998., br. 11–12, 93–105.

Najprije se navodi ukupan broj godišta objavljivanja časopisa (54), zatim godina objavljivanja dotičnog primjerka (1998.) te naposljetku njegov broj (br. 11–12). Nakon podataka o časopisu slijedi broj stranice ili stranica (93–105).

2.3. Citiranje priloga u knjigama ili zbornicima radova

Dušan MARINKOVIĆ, „Nove spoznaje o Vladanu Desnici”, *Desničini susreti 2005. – 2008. Zbornik radova* (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), Zagreb 2010., 241–254.

Kad se citira članak iz časopisa ili prilog iz knjige ili zbornika radova, u bilješci ispod teksta navodi se samo citirana stranica, a na popisu literature raspon stranica.

2.4. Citiranje novina

„Vladan Desnica – pisac koji povezuje”, *Zadarski list* (Zadar), br. 3759, 20. 9. 2010., 2.

2.5. Citiranje arhivskih fondova

Hrvatski državni arhiv, Zagreb (dalje: HDA), Predsjedništvo zemaljske vlade (dalje: PRZV), 6-14/54-17089/1920., kut. 1.

2.6. Citiranje iz enciklopedija

„Vladan Desnica”, *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda* (dalje: OEJLZ), sv. 2., Zagreb 1977., 305.

Ako je u enciklopediji navedeno ime autora članka, ono se može navesti i u citatu, na način na koji se navode imena autora članaka u časopisima (ime i prezime ispred naslova članka, ime kurentom, a prezime verzalom).

2.7. Citiranje s World Wide Web:

Vladan JOVANOVIĆ, „Članovi porodice Desnica u jugoslovenskim enciklopedijama i leksikonima” (<http://www.cpi.hr/download/links/hr/7319.pdf>).

2.8. Citiranje televizijske emisije:

TV interview. Misli 21. stoljeća (Suočavanje s istinom, gost: Franjo Šanjek), urednik Branimir Bilić, Hrvatska televizija, Zagreb 29. 11. 1999.

„Desničine susrete 2014.“ financiraju i materijalno pomažu:

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

Ured za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Sveučilišna knjižnica u Splitu

Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb

Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“, Zagreb

Društvo za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića – Mostovi, Zagreb

Informacije o „Desničinim susretima 2014.“:
Nikolina Šimetin Šegvić, tajnica pripremnog odbora
nikolina.simetinsegvic@gmail.com
desnicini.susreti@gmail.com

„**DESNičINI SUSRETI 2014.**“:
VLADAN DESNICA I SPLIT (1920. – 1945.)

Nakladnik

Filozofski fakultet u Zagrebu, I. Lučića 3, Zagreb
Plejada d.o.o., VIII. južna obala 17, Zagreb

Za nakladnike

Damir Boras
Igor Ranić

Urednici

Drago Roksandić
Filip Šimetin Šegvić
Nikolina Šimetin Šegvić

Izvršni urednik

Ilija Ranić

Grafička oprema

Tibor i partner d.o.o.

Grafički urednik

Nenad B. Kunštek

Lektura

Sara Bertičević

Oblikovanje naslovnice

Ana Pojatina

Tisak i uvez

Tiskara Zelina d.d., Sveti Ivan Zelina

rujan 2014.

ISBN 978-953-175-478 (Filozofski fakultet)

ISBN 978-953-7782-37-5 (Plejada)

CIP zapis je dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem

